

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 1.7.2002
COM (2002) 349 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ**

**ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΑΕΙΦΟΡΟ
ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΤΟΦΑΡΜΑΚΩΝ**

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
I. Εισαγωγή.....	6
II. Στόχοι της Θεματικής Στρατηγικής	8
III. Πλαίσιο, Επισκόπηση της Παρούσας Κατάστασης και Αξιολόγηση.....	9
1. Πλαίσιο και πεδίο εφαρμογής.....	9
1.1. Ορισμοί	9
1.2. Πεδίο εφαρμογής της ανακοίνωσης.....	10
1.3. Χρήση των φυτοφαρμακευτικών προϊόντων: ποσότητες, οφέλη, κόστος και κίνδυνοι της χρήσης τους.....	11
1.3.1. Χρησιμοποιούμενες ποσότητες ΦΠΠ στην ΕΕ	11
1.3.2. Οφέλη από τη χρήση ΦΠΠ	12
1.3.3. Κίνδυνοι και κόστος της χρήσης ΦΠΠ.....	13
1.3.4. Μείωση των κινδύνων που συνεπάγεται η χρήση ΦΠΠ.....	15
2. Επισκόπηση των ισχυουσών κοινοτικών πράξεων και των πρωτοβουλιών που έχουν αναληφθεί από τα κράτη μέλη	16
2.1. Κοινοτικές πράξεις που επηρεάζουν άμεσα τη χρήση ΦΠΠ.....	16
2.1.1. Οδηγίες που ρυθμίζουν τη διάθεση φυτοπροστατευτικών προϊόντων στην αγορά... ..	16
2.1.2. Οδηγίες που καθορίζουν ανώτατα όρια καταλοίπων (ΑΟΚ).....	18
2.1.3. Οδηγίες που διέπουν την ποιότητα των υδάτων στην Κοινότητα	19
2.2. Άλλες κοινοτικές πράξεις που επηρεάζουν έμμεσα τη χρήση ΦΠΠ	20
2.2.1. Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ).....	20
2.2.2. Οδηγίες για τη βελτίωση της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία.....	22
2.2.3. Γενετικώς τροποποιημένοι οργανισμοί (ΓΤΟ)	23
2.2.4. Κοινοτική έρευνα.....	23
2.3. Περαιτέρω κοινοτικές πρωτοβουλίες δυνάμενες να συμβάλουν στην αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων.....	23
2.4. Εθνικές πρωτοβουλίες που συμβάλλουν στη μείωση του κινδύνου από τα ΦΠΠ	24
2.5. Μέσα για την παρακολούθηση της προόδου: στατιστικές σχετικά με τη χρήση των ΦΠΠ και δείκτες	26
3. Αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης	29
IV. Επιπτώσεις για τις υποψήφιες χώρες	29

V.	Διεθνείς πτυχές και περιφερειακή συνεργασία	30
VI.	Πιθανά στοιχεία μιας Ευρωπαϊκής θεματικής στρατηγικής για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων.....	33
1.	Ελαχιστοποίηση των κινδύνων για την υγεία και το περιβάλλον από τη χρήση των φυτοφαρμάκων α.....	33
2.	Καλύτερος έλεγχος της χρήσης και της διανομής φυτοφαρμάκων.....	36
3.	Μείωση των επιπέδων επικίνδυνων δραστικών ουσιών μέσω της αντικατάστασης των πλέον επικίνδυνων από ασφαλέστερες εναλλακτικές λύσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι μη χημικές	37
4.	Ενθάρρυνση της εφαρμογής γεωργικών μεθόδων με μικρή ή μηδενική χρήση φυτοφαρμάκων, ιδίως μέσω της μεγαλύτερης ευαισθητοποίησης των χρηστών, της προώθησης της χρήσης κωδίκων ορθής πρακτικής και της εξέτασης της δυνατότητας εφαρμογής οικονομικών μέσων	37
5.	Χρησιμοποίηση διαφανούς συστήματος για την αναφορά και την παρακολούθηση της προόδου που έχει σημειωθεί όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης καταλλήλων δεικτών	40
6.	Υποψήφιες χώρες	41
7.	Περιβαλλοντικές πτυχές	42
VII.	Συμπεράσματα και περαιτέρω εργασίες	42
Παράρτημα 1:	Μελέτες που εκτελέστηκαν στο πλαίσιο του έργου «Χρήση Φυτοπροστατευτικών Προϊόντων»	44
Παράρτημα 2:	Ορισμοί	45

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το 6ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (6ΠΔΠ), όπως θεσπίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο¹ προβλέπει την ανάπτυξη *Θεματικής Στρατηγικής για την Αειφόρο Χρήση των Φυτοφαρμάκων* με στόχο τη μείωση των επιπτώσεων των φυτοφαρμάκων στην υγεία του ανθρώπου και στο περιβάλλον και γενικότερα την αύξηση της αειφορίας στη χρήση των φυτοφαρμάκων και σημαντική συνολική ελάττωση των κινδύνων που να συμβιβάζεται όμως με την αναγκαία προστασία των καλλιεργειών.

Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που αναφέρεται στο 6ΠΔΠ, και ιδίως η οδηγία 91/414/ΕΟΚ και οι οδηγίες για τα κατάλοιπα στα τρόφιμα, επικεντρώνεται στο αρχικό και στο τελικό στάδιο του κύκλου ζωής των φυτοφαρμάκων, δηλ. την έγκριση των ουσιών που χρησιμοποιούνται στα φυτοπροστατευτικά προϊόντα (ΦΠΠ) πριν από τη διάθεσή τους στην αγορά (πρόληψη στην πηγή) και τα ανώτατα όρια καταλοίπων (ΑΟΚ) στα τρόφιμα και τις ζωοτροφές. Οι οδηγίες αυτές αποτελούν τώρα αντικείμενο αναθεώρησης. Η θεματική στρατηγική θα συμπληρώσει το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο εστιαζόμενη στη φάση της ουσιαστικής χρήσης των φυτοπροστατευτικών προϊόντων.

Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί σημαντικό βήμα στην πορεία της προετοιμασίας της θεματικής στρατηγικής για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων. Οι βασικοί στόχοι της θεματικής στρατηγικής έχουν ως εξής:

- Ελαχιστοποίηση των κινδύνων για την υγεία και το περιβάλλον από τη χρήση των φυτοφαρμάκων.
- Καλύτερος έλεγχος της χρήσης και της διανομής φυτοφαρμάκων.
- Μείωση των ποσοτήτων επικίνδυνων δραστικών ουσιών, ιδίως μέσω της αντικατάστασης των πλέον επικίνδυνων από ασφαλέστερες, εναλλακτικές λύσεις (συμπεριλαμβανομένων των μη χημικών).
- Ενθάρρυνση της εφαρμογής γεωργικών μεθόδων με μικρή ή μηδενική χρήση φυτοφαρμάκων.
- Καθιέρωση διαφανούς συστήματος για την αναφορά και την παρακολούθηση της προόδου, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης καταλλήλων δεικτών.

Η τρέχουσα κατάσταση που επικρατεί στην Κοινότητα και στα κράτη μέλη εκτίθεται με βάση τις διαθέσιμες προπαρασκευαστικές εργασίες. Περιλαμβάνονται ποσοτικά στοιχεία για τη χρήση ΦΠΠ καθώς και τα οφέλη, το κόστος και οι κίνδυνοι που συνεπάγεται η χρήση τους. Επίσης, περιλαμβάνεται επισκόπηση της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας (οδηγία 91/414/ΕΟΚ, οδηγίες περί καθορισμού ανωτάτων ορίων καταλοίπων (ΑΟΚ) στα τρόφιμα, και οδηγία 2000/60/ΕΚ (οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα)).

Στη συνέχεια, η ανακοίνωση διερευνά τις πολυάριθμες διασυνδέσεις μεταξύ της θεματικής στρατηγικής και των άλλων κοινοτικών πολιτικών, όπως της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ιδίως τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα), της προστασίας της υγείας και των καταναλωτών, της πολιτικής για τα νέα χημικά προϊόντα και άλλων θεματικών στρατηγικών που προβλέπονται στο 6ΠΔΠ (π.χ. για την προστασία του εδάφους).

¹ Η παραπομπή θα προστεθεί όταν θα είναι διαθέσιμη

Παρατίθεται σύντομη περίληψη των πολιτικών και πρωτοβουλιών που έχουν ήδη δρομολογηθεί σε ορισμένα κράτη μέλη και που δεν έχουν ακόμη συντονισθεί μεταξύ τους καθώς και επισκόπηση των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων και των δεικτών. Η έλλειψη εγκεκριμένων και εναρμονισμένων δεικτών δυσχεραίνει την ποσοτικοποίηση της προόδου που έχει σημειωθεί προς την κατεύθυνση της αειφόρου χρήσης των φυτοφαρμάκων. Εκτίθενται επίσης οι επιπτώσεις στη διαδικασία της διεύρυνσης καθώς και οι διεθνείς υποχρεώσεις της Κοινότητας.

Στο βασικό κεφάλαιο της ανακοίνωσης παρατίθεται σειρά μέτρων που θα ήταν δυνατόν να ληφθούν για την επίτευξη των πέντε προαναφερθέντων στόχων και τα οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν στη θεματική στρατηγική. Αναφέρονται επίσης οι προτιμήσεις της Επιτροπής όσον αφορά τα μέτρα που θα μπορούσαν να προταθούν.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι να ξεκινήσει ευρεία διαβούλευση στην οποία θα συμμετάσχουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη όπως οι γεωργοί και παραγωγοί, οι ΜΚΟ, η βιομηχανία, άλλοι κοινωνικοί εταίροι και δημόσιες αρχές. Πέρα από τη διάσκεψη των ενδιαφερομένων μερών που θα πραγματοποιηθεί το τέταρτο τρίμηνο του 2002 (ανοικτή συμμετοχή), το ευρύ κοινό θα μπορεί να συμμετάσχει στη συζήτηση μέσω του Ίντερνετ. Είναι προφανές ότι άξονα της συζήτησης θα αποτελέσουν οι γνώμες του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Στη συνέχεια της διαδικασίας διαβούλευσης η Επιτροπή θα αναπτύξει θεματική στρατηγική καθορίζοντας τα προβλεπόμενα μέτρα κατά τη διάρκεια του 2003 και θα την υποβάλει για έγκριση στο Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο στις αρχές του 2004.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αειφόρος χρήση των φυτοφαρμάκων αποτελεί έναν από τους στόχους του πέμπτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον² (5ΠΔΠ) όπως αναθεωρήθηκε³. Στο κεφάλαιο για τη γεωργία και στο κεφάλαιο για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων αναφέρεται ότι είναι αναγκαίο να καθοριστούν·

«πρόσθετα μέτρα στον τομέα των γεωργικών και μη γεωργικών φυτοφαρμάκων με σκοπό να εξασφαλισθεί η αειφόρος χρήση τους» και να μειωθούν «οι εισροές χημικών ουσιών σε επίπεδα ώστε να μην επηρεάζεται καμία από τις βασικές φυσικές διεργασίες»

Στα μέσα του 1992, η Επιτροπή και οι αρχές των Κάτω Χωρών δρομολόγησαν μελέτη για την ανάπτυξη και εκτίμηση μελλοντικών στρατηγικών για τα φυτοφαρμακευτικά προϊόντα (ΦΠΠ). Τη διεύθυνση του έργου αυτού ανέλαβε διευθύνουσα επιτροπή στην οποία συμμετείχαν αντιπρόσωποι των σχετικών υπηρεσιών της Επιτροπής και των Υπουργείων Οικισμού, Χωροταξίας και Περιβάλλοντος και Γεωργίας, Διαχείρισης της Φύσης και Αλιείας των Κάτω Χωρών.

Το έργο εξελίχθηκε σε δύο στάδια. Τον Ιούνιο του 1994 πραγματοποιήθηκε ενδιάμεσο σεμινάριο πρακτικής εργασίας και τον Μάιο του 1998 ένα καταληκτικό σεμινάριο πρακτικής εργασίας στο οποίο συμμετείχαν αντιπρόσωποι όλων των κρατών μελών καθώς και άλλων ενδιαφερομένων παραγόντων όπως του γεωργικού κλάδου, του βιομηχανικού κλάδου, περιβαλλοντικών ενώσεων και ενώσεων καταναλωτών. Στο πλαίσιο του έργου αυτού εκπονήθηκαν διάφορες εκθέσεις σχετικά με τη χρήση των φυτοφαρμάκων και την επιλογή πολιτικής⁴ και το σεμινάριο πρακτικής εργασίας οδήγησε στη διατύπωση πολλών συστάσεων.

Υπήρξε ομοφωνία όσον αφορά «την ανάγκη πρόσθετων μέσων άσκησης πολιτικής για τη μείωση του κινδύνου από τα ΦΠΠ στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Τα μέσα αυτά θα πρέπει να έχουν κοινούς στόχους και να καλύπτουν τις ανάγκες σε επίπεδο ΕΕ, καθώς και σε εθνικό και τοπικό επίπεδο».

Το 1999, το Συμβούλιο Γεωργίας του Κάρντιφ υιοθέτησε ειδικούς στόχους για τα γεωργοχημικά προϊόντα στη «Στρατηγική του Συμβουλίου για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης και της βιώσιμης ανάπτυξης στην κοινή γεωργική πολιτική»⁵, όπου αναφέρεται ότι:

«Εκτός από τούς κανόνες της ΕΕ για τον έλεγχο των ανωτάτων επιπέδων παρασιτοκτόνων στη γεωργική παραγωγή και από τα μέτρα για τη μείωση των κινδύνων της χρήσης παρασιτοκτόνων για το περιβάλλον (μόλυνση του ύδατος, υποβάθμιση της βιοποικιλότητας κλπ.), θα πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω μέτρα για τις ευαίσθητες περιοχές».

² ΕΕ C 138 της 17.5.1993

³ ΕΕ L 275 της 10.10.1998

⁴ Οι παραπομπές παρατίθενται στο παράρτημα 1. Τα πλήρη κείμενα διατίθενται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/environment/ppps/home.htm>

⁵ Συμβούλιο Γεωργίας, παράρτημα 13078/99/Agri184/Env 398

«Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται φυτοπροστατευτικά προϊόντα και βιοκτόνα μόνον όταν υπάρχει ανάγκη και σύμφωνα με τις αρχές των καλών πρακτικών φυτοπροστασίας».

«Πρέπει να μειωθούν περαιτέρω οι κίνδυνοι για το περιβάλλον που απορρέουν από τη χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων και βιοκτόνων και να εξασφαλιστεί να εξασφαλίζεται ότι η χρήση τους δεν ενέχει κινδύνους για την υγεία».

Στις 24 Ιανουαρίου 2001, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (6ΠΔΠ) καθώς και πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπισή του⁶. Η απόφαση εξεδόθη στις XXX⁷. Στο άρθρο 7 παράγραφος 1, ορίζεται ότι πρέπει να μειωθούν οι επιπτώσεις των φυτοφαρμάκων στην υγεία του ανθρώπου και στο περιβάλλον και, γενικότερα, ότι είναι αναγκαίο να επιτευχθεί πλέον βιώσιμη χρήση φυτοφαρμάκων καθώς και σημαντική γενική μείωση των κινδύνων και της χρήσης φυτοφαρμάκων εξασφαλίζοντας την απαραίτητη φυτοπροστασία. Σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2 στοιχείο γ) αυτό πρέπει να επιτευχθεί μέσω:

- *της πλήρους εφαρμογής και της ανασκόπησης της αποτελεσματικότητας του εφαρμοστέου νομοθετικού πλαισίου προκειμένου να εξασφαλισθεί υψηλό επίπεδο προστασίας κατά την τροποποίησή του. Στην ανασκόπηση αυτή μπορεί να περιληφθεί, όπου ενδείκνυται, συγκριτική εκτίμηση και ανάπτυξη διαδικασιών χορήγησης κοινοτικής αδείας για τη διάθεση στην αγορά·*
- *θεματικής στρατηγικής για την αειφόρο χρήση φυτοφαρμάκων.*

Πέραν τούτου, στο άρθρο 7 παράγραφος 2 στοιχείο δ) ζητείται να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα όσον αφορά τα φυτοφάρμακα:

- *επιδίωξη ταχείας επικύρωσης της σύμβασης του Ρότερνταμ για τη διαδικασία συναίνεσης μετά από ενημέρωση όσον αφορά ορισμένες επικίνδυνες χημικές ουσίες και φυτοφάρμακα στις διεθνείς συναλλαγές και της σύμβασης της Στοκχόλμης για τους δυσαποδόμητους οργανικούς ρύπους·*
- *τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2455/92 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 για τις εξαγωγές και εισαγωγές ορισμένων επικίνδυνων χημικών ουσιών⁸ με στόχο την εναρμόνισή του με τη σύμβαση του Ρότερνταμ, τη βελτίωση των διαδικασιών των μηχανισμών και της πληροφόρησης στις αναπτυσσόμενες χώρες·*
- *υποστήριξη της βελτιωμένης διαχείρισης των χημικών προϊόντων και φυτοφαρμάκων στις αναπτυσσόμενες και υποψήφιες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της εξάλειψης των αποθεμάτων αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων, μεταξύ άλλων με την υποστήριξη σχετικών σχεδίων·*
- *συμβολή στις διεθνείς προσπάθειες για την κατάστρωση στρατηγικής διεθνούς διαχείρισης χημικών προϊόντων.*

Σύμφωνα με το άρθρο 4, η ανάπτυξη θεματικής στρατηγικής απαιτεί ευρεία προσέγγιση και η στρατηγική αυτή θα πρέπει να αναπτυχθεί και να εφαρμοστεί σε στενή συνεννόηση με τα

⁶ COM (2001) 31 τελικό

⁷ Η έκδοσή της έχει προγραμματιστεί για τον Ιούνιο 2002

⁸ ΕΕ L 251 της 29.8.1992, σ. 13, όπως τροποποιήθηκε για τελευταία φορά από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2247/98 (ΕΕ L 282 της 20.10.1998, σ.12)

σχετικά μέρη όπως τους γεωργούς και παραγωγούς, τους ΜΚΟ, τη βιομηχανία, άλλους κοινωνικούς εταίρους, την επιστημονική κοινότητα και τις κρατικές αρχές, εξασφαλίζοντας κατά περίπτωση και την ανάλογη διαβούλευση με τις υποψήφιες χώρες. Οι θεματικές στρατηγικές θα πρέπει να υποβληθούν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο εντός 3 ετών από την υιοθέτηση του 6ΠΔΠ.

Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί σημαντικό βήμα στην πορεία της προετοιμασίας της **Θεματικής Στρατηγικής για την Αειφόρο Χρήση των Φυτοφαρμάκων**. Περιλαμβάνει ανάλυση της παρούσας κατάστασης και των μέτρων που είναι δυνατόν να θεσπιστούν δυνάμει της θεματικής στρατηγικής. Αποβλέπει στη δρομολόγηση ευρείας διαβούλευσης στην οποία θα συμμετάσχουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και ιδίως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Στο τέλος της διαδικασίας διαβούλευσης και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παρατηρήσεις που θα έχουν διατυπωθεί, η Επιτροπή θα υποβάλει τη θεματική στρατηγική στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο καθορίζοντας τα λεπτομερή μέτρα που πρέπει να ληφθούν.

II. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 1 του 6ΠΔΠ, ο κύριος στόχος της θεματικής στρατηγικής είναι η μείωση των επιπτώσεων των φυτοφαρμάκων στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον και, γενικότερα, η επίτευξη πλέον βιώσιμης χρήσης φυτοφαρμάκων καθώς και σημαντικής γενικής μείωσης των κινδύνων και της χρήσης φυτοφαρμάκων εξασφαλίζοντας την απαραίτητη φυτοπροστασία.

Ως συνιστώσα του 6ΠΔΠ, η θεματική στρατηγική θα πρέπει επίσης να συμβάλει στην επίτευξη των γενικών στόχων και να ανταποκρίνεται στις αρχές του προγράμματος, όπως καθορίζονται στο άρθρο 2 της προαναφερόμενης απόφασης. Γι'αυτό απαιτείται, μεταξύ άλλων:

- να συμβάλει στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και της υγείας του ανθρώπου, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών και του περιβάλλοντος·
- να συμβάλει στην αποσύνδεση των περιβαλλοντικών πιέσεων από την οικονομική ανάπτυξη·
- να στηρίζει τη βελτίωση της διαχείρισης των χημικών προϊόντων και φυτοφαρμάκων στις αναπτυσσόμενες και στις υποψήφιες για προσχώρηση χώρες, συμπεριλαμβανομένης της εξάλειψης των αποθεμάτων αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων, υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, έργα που αποσκοπούν στην εξάλειψη αυτή και στην ενίσχυση της πολιτικής για τα φυτοφάρμακα στο πλαίσιο της αναπτυξιακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁹·
- να λάβει υπόψη την αρχή της επικουρικότητας και την ποικιλία των καταστάσεων στις διάφορες περιφέρειες της Κοινότητας·
- να συμβάλει στην ανάπτυξη φυτοπροστατευτικής πρακτικής που συνάδει με την έννοια της αειφόρου γεωργίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής και οικονομικής διάστασης.

⁹ COM (2000) 212

Η θεματική στρατηγική θα πρέπει ιδίως να ασχοληθεί με τους ακόλουθους ειδικούς στόχους:

- (i) μείωση των παντοειδών κινδύνων που συνεπάγεται η χρήση των φυτοφαρμάκων για την υγεία και το περιβάλλον,
- (ii) βελτιωμένος έλεγχος της χρήσης και της διανομής φυτοφαρμάκων,
- (iii) μείωση των επιπέδων βλαβερών δραστικών ουσιών, μεταξύ άλλων, με την αντικατάσταση των πλέον επικίνδυνων από ασφαλέστερες εναλλακτικές λύσεις, ενδεχομένως, μη χημικές,
- (iv) ενθάρρυνση της χρησιμοποίησης καλλιεργειών με περιορισμένες εισροές ή χωρίς φυτοφάρμακα, με καλύτερη ενημέρωση των χρηστών, με την προαγωγή της χρήσης κωδίκων ορθής πρακτικής και με την εξέταση της ενδεχόμενης χρήσης χρηματοοικονομικών μέσων,
- (v) χρησιμοποίηση διαφανούς συστήματος για την αναφορά και την παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης καταλλήλων δεικτών.

III. ΠΛΑΙΣΙΟ, ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

1. Πλαίσιο και πεδίο εφαρμογής

1.1. Ορισμοί

Ο όρος «φυτοφάρμακα» αποτελεί γενική ονομασία που περιλαμβάνει όλες τις ουσίες ή τα προϊόντα που εξολοθρεύουν τους επιβλαβείς οργανισμούς ανεξάρτητα από τη χρήση τους στον γεωργικό ή σε άλλους τομείς.

Τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα (ΦΠΠ) είναι δραστικές ουσίες και παρασκευάσματα που περιέχουν μια ή περισσότερες δραστικές ουσίες, και που χρησιμοποιούνται για την προστασία των φυτών ή των φυτικών προϊόντων από επιβλαβείς οργανισμούς ή για να προλαμβάνουν τη δράση των οργανισμών αυτών: μπορούν να δράσουν με ποικίλους τρόπους π.χ. εξολοθρεύοντας τους επιβλαβείς οργανισμούς (οπότε είναι φυτοφάρμακα) αλλά και με άλλους τρόπους δημιουργώντας, επί παραδείγματι, φυσικούς φραγμούς, απωθώντας τους επιβλαβείς οργανισμούς ή προσελκύοντάς τους μακριά από τα φυτά, ρυθμίζοντας την ανάπτυξη των φυτών κλπ. Τα ΦΠΠ έχουν ευρύ φάσμα εφαρμογών όπως στη γεωργία, την αρχιτεκτονική τοπίου καθώς και κατά μήκος των οδών. Τα ΦΠΠ χρησιμοποιούνται επίσης μέχρι ενός βαθμού στη δασοκομία και στην οικιακή κηπουρική.

Τα βιοκτόνα είναι δραστικές ουσίες και παρασκευάσματα που περιέχουν μια ή περισσότερες δραστικές ουσίες, και που χρησιμοποιούνται για να καταστρέφουν, να αποτρέπουν, να καθιστούν αβλαβή, να προλαμβάνουν τη δράση, ή κατ' άλλο τρόπο να ασκούν περιοριστική δράση επί κάθε ανεπιθύμητου ή βλαβερού οργανισμού. Χρησιμοποιούνται σε μη γεωργικούς τομείς όπως, επί παραδείγματι, για τη διατήρηση ή την απολύμανση του ξύλου, για οικιακές

χρήσεις, κλπ. Τα διαχωριστικά όρια μεταξύ των ΦΠΠ και των βιοκτόνων αποσαφηνίστηκαν προσφάτως και αποτέλεσαν αντικείμενο σχετικού εγγράφου¹⁰.

Τα σπουδαιότερα ΦΠΠ και βιοκτόνα είναι χημικές ενώσεις που έχουν σχεδιαστεί ειδικά επί τούτου και έχουν παρασιτοκτόνες ιδιότητες. Τα ΦΠΠ όμως μπορεί να είναι βασικά χημικά προϊόντα (λιπαρά οξέα, αμινοξέα, άλλες κοινές χημικές ουσίες), φυτικά ή ζωικά εκχυλίσματα (έλαια φυτών, οστέλαια, ζελατίνη, ...) ή παράγωγα μεταβολισμού φυτών ή άλλες ουσίες.

1.2 Πεδίο εφαρμογής της ανακοίνωσης

Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών χρήσης των φυτοφαρμάκων - σκόπιμη ελευθέρωση στο περιβάλλον ανεξάρτητα από τους δυνητικούς κινδύνους - τα περισσότερα κράτη μέλη και η Κοινότητα¹¹ έχουν εκδώσει από πολλούς σχετικές κανονιστικές ρυθμίσεις. Το μεγαλύτερο μέρος της κοινοτικής νομοθεσίας εστιάστηκε στην έγκριση των ουσιών που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν σε φυτοπροστατευτικά προϊόντα πριν από τη διάθεσή τους στην αγορά (πρόληψη στην πηγή) και στα ανώτατα όρια καταλοίπων (ΑΟΚ) στα τρόφιμα και στις ζωοτροφές (στο στάδιο του τέλους της ζωής).

Με την πάροδο του χρόνου, διαμορφώθηκε ένα ιδιαίτερα εξελιγμένο σύστημα εκτίμησης των κινδύνων των ΦΠΠ για την υγεία του ανθρώπου και για το περιβάλλον και, με την έκδοση της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ, η Κοινότητα ξεκίνησε το 1993 την επανεξέταση όλων των ΦΠΠ που κυκλοφορούν στην αγορά (περισσότερες λεπτομέρειες παρατίθενται στο επόμενο κεφάλαιο). Ανάλογο σύστημα για την αξιολόγηση των βιοκτόνων θεσπίστηκε μόλις προσφάτως μέσω της οδηγίας 98/8/ΕΚ¹² και υποχρέωσε πολλά κράτη μέλη να θεσπίσουν για πρώτη φορά νομοθεσία για τα βιοκτόνα. Τα αποτελέσματα της σχετικά νέας αυτής νομοθεσίας, θα καταστούν ορατά μόνο μετά το 2006 όταν θα ολοκληρωθούν οι πρώτες αξιολογήσεις των δραστικών ουσιών που προορίζονται για χρήση σε βιοκτόνα προϊόντα. Ως εκ τούτου, ούτε η Επιτροπή ούτε τα περισσότερα κράτη μέλη διαθέτουν επί του παρόντος επαρκείς γνώσεις ή εμπειρία για να προτείνουν περαιτέρω μέτρα όσον αφορά τα βιοκτόνα.

Πέραν τούτου, όπως καταδεικνύει σαφώς η απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του 6ΠΔΠ, αν και χρησιμοποιείται ο όρος "φυτοφάρμακα" ο βασικός προβληματισμός αφορά τα ΦΠΠ. Αυτό προκύπτει από το άρθρο 7 παράγραφος 1 πέμπτη περίπτωση που επιδιώκει "σημαντική γενική μείωση των κινδύνων και της χρήσης φυτοφαρμάκων εξασφαλίζοντας την απαραίτητη φυτοπροστασία" και από το άρθρο 7 παράγραφος 2 εδάφιο γ) που καθορίζει την οδηγία 91/414/ΕΟΚ ως το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο που πρέπει να συμπληρωθεί από τη θεματική στρατηγική.

Η παρούσα ανακοίνωση θα επικεντρωθεί, κατά συνέπεια, στην χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων (ΦΠΠ) και θα αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα στην πορεία της επεξεργασίας της θεματικής στρατηγικής όπως έχει ζητηθεί στο 6ΠΔΠ. Εφόσον κριθεί αναγκαίο στο μέλλον να ληφθούν ανάλογα μέτρα για τα βιοκτόνα, αυτά θα ενσωματωθούν κατά περίπτωση στη θεματική στρατηγική.

¹⁰ Έγγραφο προσανατολισμού το οποίο εγκρίθηκε από τις υπηρεσίες της Επιτροπής και από τις αρχές των κρατών μελών που είναι αρμόδιες για την οδηγία 98/8/ΕΚ περί βιοκτόνων και για την οδηγία 91/414/ΕΚ περί φυτοπροστατευτικών προϊόντων (διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.europa.eu.int/comm/food/fs/ph_ps/pro/wrkd/doc/wrkd/doc17_en.html).

¹¹ Οι πρώτες κοινοτικές οδηγίες για τη ρύθμιση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων εκδόθηκαν το 1979.

¹² ΕΕ L 123, 24. 4. 1998, σ. 1

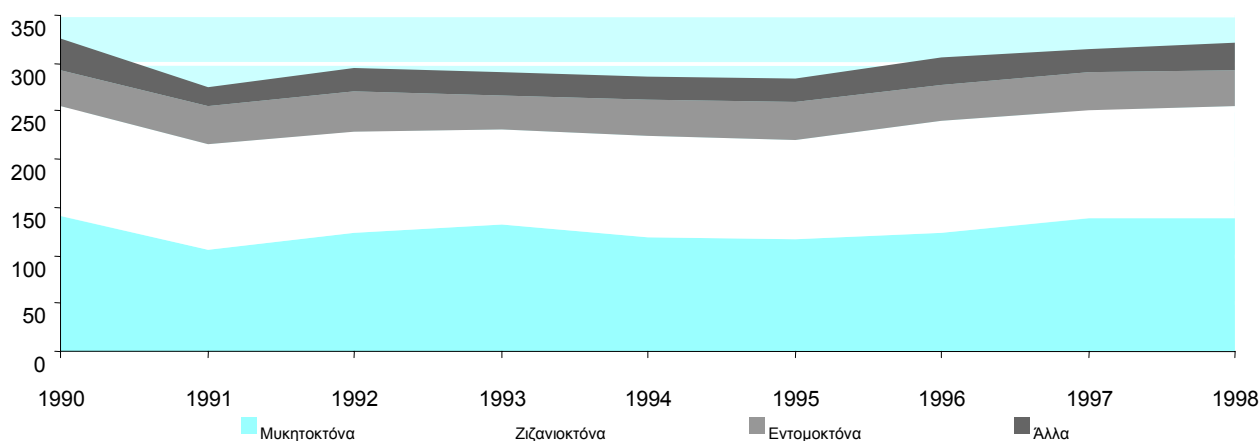
1.3. Χρήση των φυτοφαρμακευτικών προϊόντων: ποσότητες, οφέλη, κόστος και κίνδυνοι της χρήσης τους

1.3.1. Χρησιμοποιούμενες ποσότητες ΦΠΠ στην ΕΕ

Η γεωργία είναι μακράν ο τομέας που καταναλώνει τις μεγαλύτερες ποσότητες ΦΠΠ¹³. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιπροσωπεύει σήμερα, με ετήσιες πωλήσεις που ανέρχονται σε 320 000¹⁴ τόννους περίπου δραστικών ουσιών, το ένα τέταρτο της παγκόσμιας αγοράς ΦΠΠ. Μεταξύ των προϊόντων αυτών, στην πρώτη θέση βρίσκονται τα μυκητοκτόνα (43% περίπου της αγοράς), ακολουθούμενα από τα ζιζανιοκτόνα (36%), τα εντομοκτόνα (12%) και άλλα φυτοφάρμακα (9%).

Η αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύει περισσότερο από 6 δισεκατομμύρια ευρώ για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι πωλήσεις ΦΠΠ μετρούμενες σε χρηματικούς όρους αυξήθηκαν ετησίως μέχρι το 1999, ενώ οι ποσότητες παρουσίασαν διακυμάνσεις.

Από το σχήμα 1 προκύπτει¹⁵ ότι το 1991 και κατά την περίοδο 1993-1995 η χρήση φυτοφαρμάκων (ποσότητες) μειώθηκε, εν μέρει λόγω των αλλαγών (αγρανάπαυση, άμεσες πληρωμές) που επήλθαν στην Κοινή Γεωργική Πολιτική το 1992, αλλά η τάση αυτή φαίνεται να αντιστράφηκε τα επόμενα έτη και η κατανάλωση αυξήθηκε και πάλι.

Σχήμα 1: Συνολικές πωλήσεις φυτοφαρμάκων στην ΕΕ-15 (σε χιλιάδες τόννους δραστικών συστατικών)

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι στατιστικές που αφορούν τη συνολική ποσότητα (ή αξία) των πωληθέντων ή χρησιμοποιηθέντων φυτοφαρμάκων στα 15 κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή, στο βαθμό που περιέχουν ελάχιστα στοιχεία για τη φύση των σχετικών δραστικών ουσιών και, κατά συνέπεια, για τους κινδύνους αρνητικών επιπτώσεων που συνεπάγεται η χρήση τους. Πράγματι, μια αύξηση (ή μείωση) της συνολικής ποσότητας των πωληθέντων ή χρησιμοποιηθέντων φυτοφαρμάκων δεν ισοδυναμεί αναγκαστικά με αύξηση (ή μείωση) των συνδεδόμενων με τη χρήση τους κινδύνων. Μια αύξηση, επί παραδείγματι, της ποσότητας των πωληθέντων φυτοφαρμάκων είναι δυνατόν να οφείλεται σε αυξημένη χρήση λιγότερο τοξικών και δυσάποδότητων και καλύτερα στοχοθετημένων

¹³ Η μη γεωργική χρήση (π.χ. για ιδιωτική κηπουρική) υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύει μόνο 2% της συνολικής χρήσης φυτοφαρμάκων (Environmental Pressure Indicators for the EU, June 2001, Eurostat)

¹⁴ Eurostat and European Crop Protection Association, 1999.

¹⁵ Agriculture, Environment, Rural Development: Facts and Figures - A Challenge for Agriculture, 1999

φυτοφαρμάκων, με αποτέλεσμα, ενδεχομένως, τη μείωση των κινδύνων περιβαλλοντικής ζημίας.

Η χρήση των φυτοφαρμάκων (τόσο από πλευράς είδους προϊόντος όσο και από πλευράς συνολικής ποσότητας) εξαρτάται από το είδος της γεωργικής παραγωγής - οι μεγαλύτερες ποσότητες ΦΠΠ χρησιμοποιούνται στις καλλιέργειες οίνου, δημητριακών, λαχανικών και πατάτας - και από σειρά παραγόντων όπως οι επιδημίες φυτικών ασθενειών ή οι επιδρομές εντόμων. Πέραν τούτου, η κατανάλωση ΦΠΠ από ένα έτος στο άλλο επηρεάζεται από διάφορους άλλους παράγοντες, όπως οι καιρικές συνθήκες, εποχιακοί παράγοντες, οι τιμές των φυτοφαρμάκων και η υποχρέωση αγρανάπαυσης. Επιτόπιες έρευνες έχουν καταδείξει επίσης ότι οι ποσότητες των δραστικών ουσιών που χρησιμοποιούνται στην ίδια καλλιέργεια στην ίδια περιοχή κατά την ίδια καλλιεργητική εποχή είναι δυνατό να ποικίλλουν σημαντικά.

Η καταναλισκόμενη ποσότητα φυτοφαρμάκων ανά εκτάριο γεωργικής γης διαφέρει επίσης σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών. Στις δεκαετίες του ογδόντα και του ενενήντα οι βόρειες χώρες χρησιμοποιούσαν μικρότερες ποσότητες ενώ οι χώρες της Νότιας και της Δυτικής Ευρώπης είχαν τη μεγαλύτερη κατανάλωση. Οι υψηλότερες τιμές παρατηρήθηκαν στις Κάτω Χώρες με μεγάλη διαφορά σε σχέση με τα άλλα κράτη. Επίσης, στις χώρες της Βόρειας και της Κεντρικής Ευρώπης τα φυτοφάρμακα που χρησιμοποιούνται περισσότερο είναι τα ζιζανιοκτόνα ενώ στις χώρες της Νότιας και της Δυτικής Ευρώπης υπερισχύουν τα εντομοκτόνα και τα μυκητοκτόνα.

1.3.2. Οφέλη από τη χρήση ΦΠΠ

Η χρήση ΦΠΠ συνεπάγεται σημαντικά οικονομικά οφέλη. Οι γεωργοί χρησιμοποιούν ΦΠΠ για τη βελτίωση ή τη διατήρηση της παραγωγής τους εξαλείφοντας ή μειώνοντας την επίδραση των ζιζανίων ή των παρασίτων, για την προστασία και την προφύλαξη των φυτικών προϊόντων από τους επιβλαβείς οργανισμούς με σκοπό τη βελτίωση ή την προστασία της ποιότητας της παραγωγής τους και την ελαχιστοποίηση των αναγκών τους σε εργατικό δυναμικό. Τα ΦΠΠ διαδραματίζουν επίσης ουσιαστικό ρόλο στην εξασφάλιση αξιόπιστων προμηθειών γεωργικών προϊόντων κάθε χρόνο, συμβάλλοντας στην αποφυγή των διακυμάνσεων της ετήσιας απόδοσης. Πέραν τούτου, η συνετή χρήση ΦΠΠ συντελεί στην εξασφάλιση της διάθεσης στην αγορά σε χαμηλές τιμές οπωροκηπευτικών καλής ποιότητας προσιτών για όλους τους καταναλωτές.

Σύμφωνα με ορισμένες πηγές, η χρήση μυκητοκτόνων συντελεί επίσης στη μείωση των μυκοτοξινών, όπως της αφλατοξίνης και της εργοταμίνης, στα τρόφιμα. Η Επιστημονική Επιτροπή Φυτών, όμως, η οποία εξέτασε τη σχέση που συνδέει τη χρήση ΦΠΠ σε φυτά από τα οποία παράγονται τρόφιμα και την εμφάνιση μυκοτοξινών στα τρόφιμα¹⁶, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τα φυτοφάρμακα διαδραματίζουν ουσιαστικό και σταθερό ρόλο στην πρόληψη ή αναστολή της παραγωγής μυκοτοξινών από τοξινογόνους μύκητες. Τα στοιχεία που προέκυψαν από τις επιτόπιες μελέτες ήταν διφορούμενα και η Επιστημονική Επιτροπή Φυτών συνέστησε περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

Χάρη στη χρήση ΦΠΠ μειώνονται οι ανάγκες σε γη κατάλληλη για την παραγωγή τροφίμων¹⁷ και καθίσταται δυνατή η παραγωγή μεγαλύτερης ποικιλίας τροφίμων σε περιφερειακό επίπεδο μειώνοντας έτσι το κόστος μεταφοράς, ενώ διατίθεται περισσότερη γη για άλλες χρήσεις, όπως για αναψυχή, φυσικά πάρκα, προστασία της βιοποικιλότητας.

¹⁶ Γνώμη της Επιστημονικής Επιτροπής Φυτών της 24ης Σεπτεμβρίου 1999, διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out56_en.html

¹⁷ Oppenheimer, Wolf and Donnelly, 1998. Possibilities for future EU environmental policy on plant protection products, Synthesis report of six sub-reports in PES-A/phase 2.

Τα αποτελέσματα του συντηρητικού οργώματος ("conservation tillage") που μειώνει τη διάβρωση, ή των τεχνικών ελαφρού οργώματος που μειώνουν τις ανάγκες σε ορυκτής προέλευσης ενέργεια στη γεωργία καθώς και την απόπλυση θρεπτικών ουσιών, εξαρτώνται επίσης εν μέρει από τη χρήση ζιζανιοκτόνων.

Τα οφέλη αυτά ωστόσο δεν είναι δυνατόν να αξιολογηθούν δεδομένου ότι δεν διατίθενται στοιχεία για το σύνολο της ΕΕ.

Η ευρωπαϊκή βιομηχανία φυτοπροστατευτικών προϊόντων είναι ένας ουσιαστικός οικονομικός συντελεστής της παγκόσμιας αγοράς και σημαντικός εργοδότης στην Ευρώπη (απασχολεί περίπου 35 000 άτομα). Τρεις από τις πέντε μεγαλύτερες εταιρείες παραγωγής ΦΠΠ έχουν την έδρα τους στην Ευρώπη.

1.3.3. Κίνδυνοι και κόστος της χρήσης ΦΠΠ

Τα φυτοφάρμακα είναι χημικά προϊόντα που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή δεδομένου ότι τα περισσότερα από αυτά είναι, λόγω των ιδιοτήτων τους, επικίνδυνα για την υγεία και για το περιβάλλον¹⁸. Οι κίνδυνοι (και το συνεπαγόμενο κόστος) της σκόπιμης ελευθέρωσής τους στο περιβάλλον κατά τη χρήση τους, ιδίως στο γεωργικό τομέα, γίνονται αποδεκτοί από την κοινωνία διότι το οικονομικό όφελος που προκύπτει από τη χρήση φυτοφαρμάκων είναι σημαντικό (βλ. ανωτέρω).

Οι κίνδυνοι για την υγεία του ανθρώπου είναι δυνατό να οφείλονται στην απευθείας έκθεση (εργαζόμενοι στις βιομηχανίες παραγωγής φυτοφαρμάκων και επαγγελματίες χρήστες των ουσιών αυτών) και στην έμμεση έκθεση (καταναλωτές και περιστασιακά εκτιθέμενοι). Σύμφωνα με έρευνα της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Συνδικάτων Αγροεργατών (EFA), οι πλέον συνηθισμένες ανεπιθύμητες επενέργειες των φυτοφαρμάκων που παρατηρήθηκαν σε εργαζόμενους και χρήστες είναι πονοκέφαλος, έμετος, πόνος στο στομάχι και διάρροια που προκλήθηκαν από τη χρήση (39% των αναφερθέντων περιστατικών), την παρασκευή ή ανάμειξη (28% των αναφερθέντων περιστατικών) και τη διακίνηση δοχείων (6% των αναφερθέντων περιστατικών)¹⁹. Μια έρευνα της αρμόδιας για την υγεία και την ασφάλεια υπηρεσίας του Ηνωμένου Βασιλείου (Health and Safety Executive) για το έτος 2000/2001 αναφέρει 170 περιστατικά οφειλόμενα σε φυτοφάρμακα, 71 από τα οποία περιελάμβαναν εικαζόμενες αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία²⁰.

Οι καταναλωτές και οι περιστασιακά εκτιθέμενοι είναι δυνατόν να υπόκεινται σε έμμεση έκθεση λόγω της παρουσίας ΦΠΠ μέσω των καταλοίπων τους στη γεωργική παραγωγή. Η έκθεση αυτή αξιολογείται από τις αρχές των κρατών μελών και σε κοινοτικό επίπεδο καθώς και από την Επιτροπή του Codex alimentarius των ΠΟΥ/FAO για τα κατάλοιπα των φυτοφαρμάκων. Έχουν καθοριστεί ανώτατα όρια καταλοίπων (ΑΟΚ) για πολλούς συνδυασμούς βασικών ΦΠΠ και διάφορα εθνικά καθώς και συντονισμένα κοινοτικά προγράμματα ασχολούνται με την παρακολούθηση των καταλοίπων των ΦΠΠ στα τρόφιμα²¹.

¹⁸ Τα περισσότερα ΦΠΠ είναι επικίνδυνες ουσίες. Το παράρτημα I της οδηγίας 74/548/ΕΟΚ για την ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικίνδυνων ουσιών περιλαμβάνει περίπου 500 ΦΠΠ.

¹⁹ Σύνοψη του ερωτηματολογίου της ΕFA για σχετικά με τα φυτοφάρμακα προβλήματα υγείας και ασφάλειας, η οποία παρουσιάστηκε στη δεύτερη σύσκεψη της ΕFA με θέμα τα φυτοφάρμακα, 6/3/1997. Απήντησαν 2160 εργαζόμενοι από όλα τα κράτη μέλη. Περίπου 20% ανέφεραν ανεπιθύμητα συμβάντα.

²⁰ Health and Safety Executive; Agriculture and Wood Sector. Pesticide Incidents Report 2000/01. Διατίθεται στο Ίντερνετ: www.hse.gov.uk

²¹ Το τελευταίο πρόγραμμα παρακολούθησης θεσπίστηκε με τη σύσταση 2002/1/ΕΚ της Επιτροπής της 27ης Δεκεμβρίου 2001 για ένα συντονισμένο κοινοτικό πρόγραμμα ελέγχου για το 2002 με σκοπό τη διασφάλιση της τήρησης των ανωτάτων ορίων υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων μέσα και πάνω στα σιτηρά και σε ορισμένα άλλα προϊόντα φυτικής προέλευσης (ΕΕ L 2, 4.1.2003, σ. 8).

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις ευπρόσβλητες ομάδες του πληθυσμού, όπως στα παιδιά (λόγω των ειδικών σχετικών με τη φυσιολογία και την ανάπτυξη παραγόντων), στους ηλικιωμένους (λόγω της ενδεχομένως μειωμένης μεταβολικής ικανότητάς τους), ή σε άλλες συγκεκριμένες ομάδες κινδύνου (άτομα με ανοσοβιολογικά προβλήματα, χρόνιες ασθένειες, κλπ.) και στους εργαζομένους (λόγω της ενδεχόμενης έντονης έκθεσής τους). Η επιστημονική κοινότητα παρατηρεί επί του παρόντος ενδεχόμενα κενά στις γνώσεις που αφορούν τα παιδιά τα οποία αποτελούν πιθανότατα την πλέον ευπρόσβλητη ομάδα όσον αφορά τις εικαζόμενες επιδράσεις των «κοκτέιλ» (δηλ. μιγμάτων πολλών ουσιών)²².

Όσον αφορά την έκθεση μέσω του πόσιμου νερού, αν και είναι αυστηρά περιορισμένη από την οδηγία της ΕΕ για το πόσιμο νερό, απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες παρακολούθησης και- λαμβανομένης υπόψη της μακροχρόνιας διάστασης της μόλυνσης και αποκατάστασης-ενδελεχής εξέταση της κανονιστικής ρύθμισης.

Η δυνητική έκθεση περαστικών και κατοίκων στα φυτοφάρμακα μέσω του αέρα είναι δυνατόν να συνιστά οδό έκθεσης που απαιτεί περαιτέρω έρευνα και αντιμετώπιση μέσω κανονιστικών μέτρων.

Οι κίνδυνοι για την υγεία του ανθρώπου και για το περιβάλλον συνίστανται σε οξείες ή/και χρόνιες ανεπιθύμητες επενέργειες στον άνθρωπο και σε μη στοχοθετημένα είδη. Οι οξείες επενέργειες οφείλονται κυρίως στην υψηλή τοξικότητα ορισμένων ΦΠΠ. Οι χρόνιες επενέργειες που δύνανται επίσης να επηρεάσουν την υγεία του εκτιθέμενου πληθυσμού περιλαμβάνουν εκείνες που οφείλονται στη βιοσυσσώρευση και δυσαστοχομησιμότητα των ουσιών, σε μη αντιστρέψιμες επενέργειες, όπως η καρκινογένεση, η μεταλλαξιογένεση και η γονιδιοτοξικότητα ή σε ανεπιθύμητες επενέργειες στο ανοσοβιολογικό ή στο ενδοκρινικό σύστημα των θηλαστικών, ιχθύων ή πτηνών. Αξίζει να σημειωθεί ότι, μέχρι σήμερα, καμία δραστική ουσία, ταξινομημένη στην κατηγορία I για οιαδήποτε από αυτές τις δράσεις, δεν έχει περιληφθεί στο παράρτημα I της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ, οπωσδήποτε πάντως όχι αν οι επενέργειες αυτές αναμένονται στις περιβαλλοντικές συγκεντρώσεις και συνθήκες έκθεσης.

Η μετατόπιση του νέφους ψεκασμού, η απόπλυση ή η απορροή αποτελούν διάχυτες πηγές ανεξέλεγκτου διασκορπισμού των ΦΠΠ στο περιβάλλον που οδηγεί στη ρύπανση τμημάτων του εδάφους και των υδάτινων πόρων (επιφανειακά ύδατα και υπόγεια ύδατα²³) και που είναι δυνατόν να περιοριστεί στο ελάχιστο με ελέγχους και τήρηση ορθών πρακτικών χρήσης. Μόλυνση του περιβάλλοντος μπορεί επίσης να επέλθει κατά τη διάρκεια και μετά τη διασπορά των ΦΠΠ, τον καθαρισμό του εξοπλισμού ή την ανεξέλεγκτη ή παράνομη διάθεση των ΦΠΠ ή των δοχείων τους (σημειακές πηγές).

Η χρήση ΦΠΠ μπορεί να έχει επιπλέον έμμεσες επιπτώσεις στο οικοσύστημα π.χ. απώλεια βιοποικιλότητας. Εάν περιοριστεί η καταπολέμηση των ζιζανίων το αποτέλεσμα θα είναι η αύξηση του πληθυσμού των εντόμων από την οποία επωφελούνται τα τρεφόμενα με έντομα πτηνά²⁴. Μια «υπερβολικά αποτελεσματική» καταπολέμηση των ζιζανίων μπορεί να συνεπάγεται έλλειψη τροφής για τα πτηνά αυτά. Η βιοποικιλότητα, ωστόσο, επηρεάζεται και από πολλούς άλλους παράγοντες, όπως οι γεωργικές πρακτικές, η έκταση των αγροτεμαχίων, το είδος της καλλιέργειας, κ.λπ.

²² Children's Health and Environment : a review of evidence. Κοινή έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος και του Περιφερειακού Γραφείου της ΠΟΥ για την Ευρώπη, Tamburini *et al* (2002) (http://org.eea.eu.int/documents/newsreleases/our_childrens_health-en)

²³ Τα φυτοφάρμακα που απαντούν συνηθέστερα στα υπόγεια ύδατα είναι η ατραζίνη και η σιμαζίνη, ζιζανιοκτόνα ευρέος φάσματος χρησιμοποιούμενα σε μεγάλες ποσότητες. (Πηγή: Το περιβάλλον στην Ευρώπη: η δεύτερη αξιολόγηση (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 1998)).

²⁴ Assessment of the Benefits of Plant Protection Products , Saub-report, Eyre Associates, 1997.

Τα τελευταία χρόνια η εμφάνιση ενός νέου είδους κινδύνου, η διαταραχή των ενδοκρινών αδένων, κατέστησε εντονότερες τις συζητήσεις γύρω από την υγεία και την προστασία του περιβάλλοντος. Οι ενδοκρινικοί διαταράκτες είναι ουσίες (μεταξύ των οποίων αρκετά φυτοφάρμακα), για τις οποίες υπάρχουν υποψίες ότι επηρεάζουν το ενδοκρινές σύστημα τόσο των ανθρώπων όσο και των ζώων, προκαλώντας ενδεχομένως ανεπιθύμητες ενέργειες στην υγεία, όπως καρκίνο, αλλαγές στη συμπεριφορά και ανωμαλίες στην αναπαραγωγή ακόμη και μετά από έκθεση σε εξαιρετικά χαμηλές ποσότητες. Σε πρόσφατη ανακοίνωσή της²⁵ η Επιτροπή περιέγραψε το πρόβλημα της ενδοκρινικής διατάραξης, τα αίτια και τις συνέπειές της και επεσήμανε κατάλληλα μέτρα με βάση την αρχή της προφύλαξης.

Στις αναπτυσσόμενες χώρες οι κίνδυνοι είναι σαφώς μεγαλύτεροι. Αυτό οφείλεται σε διάφορους παράγοντες, όπως η συνεχιζόμενη χρήση παλαιότερων και τοξικότερων προϊόντων, οι πολύ λιγότερο προηγμένες υποδομές και δυνατότητες διεξαγωγής δοκιμών (με τις τοπικές συνθήκες), αξιολόγησης, έγκρισης και ελέγχου της χρήσης και τελικής διάθεσης των φυτοφαρμάκων και η έλλειψη μέτρων περιορισμού των κινδύνων, όπως, επί παραδείγματι, προστατευτικού εξοπλισμού. Έχουν αναφερθεί πολλές δηλητηριάσεις, ακόμη και θάνατοι²⁶.

Στην πράξη, η ποσοτική αξιολόγηση πολλών ανεπιθύμητων ενεργειών που οφείλονται στη χρήση φυτοφαρμάκων θεωρείται εξαιρετικά δύσκολη και ακόμη δυσκολότερη είναι η απόδοση χρηματικής αξίας σ' αυτές, δεδομένου ότι δεν έχουν συμφωνηθεί τιμές για πολλούς από τους αποκαλούμενους «εξωτερικούς παράγοντες», όπως είναι οι επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ως εκ τούτου, όπως και για τα οφέλη, το συνολικό κόστος της χρήσης φυτοφαρμάκων στην ΕΕ δεν είναι δυνατόν να εκφραστεί αριθμητικά.

1.3.4. Μείωση των κινδύνων που συνεπάγεται η χρήση ΦΠΠ

Τα δυνητικά οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση ΦΠΠ πρέπει να σταθμίζονται έναντι των κινδύνων αρνητικών επιπτώσεων στην υγεία του ανθρώπου και στο περιβάλλον. Ενώ η χρήση φυτοφαρμάκων είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της προστασίας των καλλιεργειών, υπάρχει ανάγκη μείωσης των κινδύνων που συνεπάγεται η χρήση τους.

Εξάλλου, είναι διαδεδομένη η αντίληψη ότι αυτοί που αποκομίζουν οφέλη από τη χρήση φυτοφαρμάκων (ιδίως χαμηλό κόστος που οδηγεί σε μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα του γεωργικού τομέα και της βιομηχανίας, καθώς και χαμηλότερες τιμές για τον καταναλωτή) δεν ταυτίζονται αναγκαστικά με εκείνους που υφίστανται το εξωτερικό κόστος των ανεπιθύμητων επενεργειών (ιδίως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων).

Στην πράξη, τα διάφορα ΦΠΠ παρουσιάζουν διάφορα είδη και επίπεδα κινδύνου εξαρτώμενα από μια σειρά παραγόντων που αποτελούν τη βάση των κινδύνων²⁷. Στο πλαίσιο αυτό,

²⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής με θέμα Κοινοτική στρατηγική για τους ενδοκρινείς διαταράκτες, COM (1999) 706.

²⁶ Ένα πρόσφατο περιστατικό αναγνωρίστηκε διεθνώς μετά από αξιολόγηση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της σύμβασης του Ρότερνταμ κατά τη διάρκεια της 3^{ης} συνεδρίασης της προσωρινής επιτροπής αναθεώρησης χημικών ουσιών (Chemical Review Committee) το Φεβρουάριο του 2002.

²⁷ Οι κίνδυνοι των επιμέρους φυτοφαρμάκων χαρακτηρίζονται από τις ανεπιθύμητες επενέργειες που έχει την ικανότητα να προκαλέσει μια δραστική ουσία (κίνδυνοι που αντικατοπτρίζονται στην τοξικολογική ταξινόμηση) και την πιθανή έκθεση ανθρώπινων πληθυσμών ή συνιστωσών του περιβάλλοντος, όπως των υδάτων, του εδάφους και του αέρα, η οποία εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από την οδό και το βαθμό μετακίνησης μιας ουσίας και των προϊόντων μετατροπής ή αποικοδόμησής της, μετά τη χρήση της. Περισσότερες πληροφορίες για την εκτίμηση του κινδύνου και τα όριά της μπορούν να αναζητηθούν στην ανακοίνωση της Επιτροπής για την αρχή της προφύλαξης (COM (2000) 1 τελικό).

καθίσταται σαφές ότι η χρησιμοποιούμενη ποσότητα είναι ένας μόνο από τους παράγοντες που αποτελούν τη βάση των συνδεόμενων με τη χρήση φυτοφαρμάκων κινδύνων. Κατά τον προσδιορισμό των καλύτερων μέτρων για τη μείωση των κινδύνων πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε όλους αυτούς τους παράγοντες, καθώς και στις διάφορες φάσεις του κύκλου ζωής των φυτοφαρμάκων, από τη διάθεση στην αγορά μέχρι τη διανομή, τη χρήση για φυτοπροστατευτικούς σκοπούς και το τέλος της ζωής του προϊόντος (διάθεση αποβλήτων και κατάλοιπα).

2. Επισκόπηση των ισχυουσών κοινοτικών πράξεων και των πρωτοβουλιών που έχουν αναληφθεί από τα κράτη μέλη

2.1. Κοινοτικές πράξεις που επηρεάζουν άμεσα τη χρήση ΦΠΠ

2.1.1. Οδηγίες που ρυθμίζουν τη διάθεση φυτοπροστατευτικών προϊόντων στην αγορά

Στην κοινοτική νομοθεσία περί φυτοφαρμάκων γίνεται διάκριση μεταξύ «δραστικών ουσιών» και «φυτοπροστατευτικών προϊόντων» (ΦΠΠ). Η δραστική ουσία είναι το συστατικό με τη βιολογική δράση. Το ΦΠΠ είναι η μορφή με την οποία η δραστική ουσία διατίθεται στην αγορά. Άλλα συστατικά είναι δυνατόν να βελτιώνουν την ικανότητα προσκόλλησης στην επιφάνεια του φυτού ή να συντελούν στην επίτευξη ομοιογενούς και σταθερού μίγματος με το νερό στη δεξαμενή του ψεκαστικού υγρού. Συχνά ένα ΦΠΠ περιλαμβάνει συνδυασμό πολλών δραστικών ουσιών, και το περιεχόμενο της δεξαμενής ψεκαστικού υγρού είναι συνδυασμός πολλών ΦΠΠ.

Οι δύο βασικές νομικές πράξεις που διατίθενται σε κοινοτικό επίπεδο είναι η οδηγία 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων και η οδηγία 79/117/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί απαγορεύσεως της θέσεως σε κυκλοφορία φυτοφαρμακευτικών προϊόντων που περιέχουν ορισμένες δραστικές ουσίες.

Ο κύριος σκοπός της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου είναι να διασφαλίζεται ότι τα επιμέρους ΦΠΠ που διατίθενται στην αγορά της Κοινότητας δεν έχουν επιβλαβή επίδραση στην υγεία του ανθρώπου και των ζώων ή μη αποδεκτές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η οδηγία επεδίωξε να εναρμονίσει τις διατάξεις που ίσχυαν ήδη στα περισσότερα κράτη μέλη σχετικά με τους όρους και τις διαδικασίες έγκρισης των ΦΠΠ.

Η οδηγία προβλέπει διαδικασία σε δύο στάδια: οι δραστικές ουσίες για τις οποίες προκύπτει από την αξιολόγηση ότι έχουν χρήσεις που δεν ενέχουν απαράδεκτους κινδύνους καταχωρούνται στο παράρτημα Ι της οδηγίας. Μόνο αυτές οι δραστικές ουσίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε ΦΠΠ τα οποία πρέπει να εγκριθούν σε μεμονωμένη βάση από τα κράτη μέλη. Οι δραστικές ουσίες για τις οποίες δεν έχει αποδειχθεί ότι η χρήση τους δεν ενέχει απαράδεκτους κινδύνους για την υγεία του ανθρώπου και των ζώων ή για το περιβάλλον πρέπει να αποσύρονται από την αγορά. Η οδηγία προβλέπει επίσης σύστημα εκτίμησης του κινδύνου των ΦΠΠ το οποίο πρέπει να εφαρμόζεται για τις εγκρίσεις που χορηγούνται από τα κράτη μέλη (ενιαίες αρχές που καθορίζονται στο παράρτημα VI). Παρέχει ακόμη τη δυνατότητα περιορισμού της έγκρισης σε ορισμένες μόνο χρήσεις και καθορισμού συγκεκριμένων απαιτήσεων όσον αφορά τη χρήση ή την προστασία των υδάτων²⁸.

²⁸ Η οδηγία 91/414/ΕΟΚ περιλαμβάνει επίσης ειδικές διατάξεις σχετικά με τη συσκευασία και την επισήμανση των ΦΠΠ. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την επισήμανση, η οδηγία προβλέπει ότι πρέπει να αναφέρει τις χρήσεις για τις οποίες έχει εγκριθεί το ΦΠΠ, τις ειδικές συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιηθεί, συμπεριλαμβανομένων των οδηγιών χρήσης και της δοσολογίας για κάθε εγκεκριμένη χρήση. Πέραν τούτου, τα κράτη μέλη καλούνται να απαιτήσουν σωστή χρήση των ΦΠΠ. Αυτό σημαίνει

Η οδηγία δρομολόγησε δωδεκαετές πρόγραμμα επανεξέτασης όλων των δραστικών ουσιών που κυκλοφορούσαν στην αγορά της Κοινότητας κατά την ημερομηνία έναρξης της ισχύος της. Η διαδικασία αυτή ωστόσο είναι ιδιαίτερα αργή και απαιτητική από πλευράς πόρων λόγω της πολυπλοκότητας των απαιτούμενων επιστημονικών και διοικητικών εργασιών (σύνταξη μονογραφίας από κράτος μέλος - εισηγητή, επιστημονική αξιολόγηση από ομότιμους κριτές, συζητήσεις μεταξύ εμπειρογνομόνων στο πλαίσιο συνεδριάσεων αξιολόγησης, διαβουλεύσεις στο πλαίσιο της Επιστημονικής Επιτροπής Φυτών και ψηφοφορία στη Μόνιμη Επιτροπή για την Τροφική Αλυσίδα και την Υγεία των Ζώων). Η Επιτροπή υπέβαλε προσφάτως έκθεση στο Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο²⁹ σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας μια δεκαετία μετά την έκδοσή της. Η έκθεση συνιστά μεταξύ άλλων, παράταση της προθεσμίας για την ολοκλήρωση της διαδικασίας επανεξέτασης μέχρι τον Ιούλιο του 2008.

Μια σοβαρή αδυναμία της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ είναι το γεγονός ότι βασίζεται κατά κύριο λόγο σε εκτιμήσεις των επιπτώσεων μεμονωμένων ενώσεων, ενώ οι ενδεχόμενες σωρευτικές ή συνεργειακές επενέργειες των μιγμάτων που περιέχουν διάφορες δραστικές ουσίες αξιολογούνται μόνο σε πολύ περιορισμένο βαθμό. Πέραν τούτου, η οδηγία δεν παρέχει ρητή εξουσιοδότηση σε κοινοτικό επίπεδο για τον έλεγχο της επιβολής από τα κράτη μέλη όλων των καθοριζόμενων στην οδηγία όρων³⁰.

Το 6ΠΔΠ επισημαίνει ότι η πλήρης εφαρμογή και η ανασκόπηση της αποτελεσματικότητας της οδηγίας αποτελούν ουσιαστικό παράγοντα για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας του ανθρώπου και των ζώων, καθώς και του περιβάλλοντος. Κάνει έκκληση για βελτίωση του συνολικού μηχανισμού του συστήματος έγκρισης, όπου θα μπορεί ιδίως να περιλαμβάνεται, κατά περίπτωση, συγκριτική εκτίμηση των δραστικών ουσιών και ανάπτυξη διαδικασιών χορήγησης κοινοτικής αδείας για τη διάθεση στην αγορά.

Σχολιάζοντας τη δεκαετή έκθεση, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ενώ συμφωνούν με την παράταση του προγράμματος επανεξέτασης, υπογραμμίζουν την ανάγκη αναθεώρησης της οδηγίας και παροχής κατευθύνσεων για έναν ορισμένο αριθμό θεμάτων που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από την Επιτροπή³¹.

όχι μόνο αποκλειστική χρήση ΦΠΠ που έχουν εγκριθεί, συσκευαστεί και επισημανθεί σύμφωνα με την οδηγία, αλλά και τήρηση των όρων που καθορίστηκαν για την επισήμανση και εφαρμογή των αρχών της ορθής πρακτικής φυτοϋγείας, καθώς και, όποτε είναι δυνατόν, των αρχών της ολοκληρωμένης καταπολέμησης.

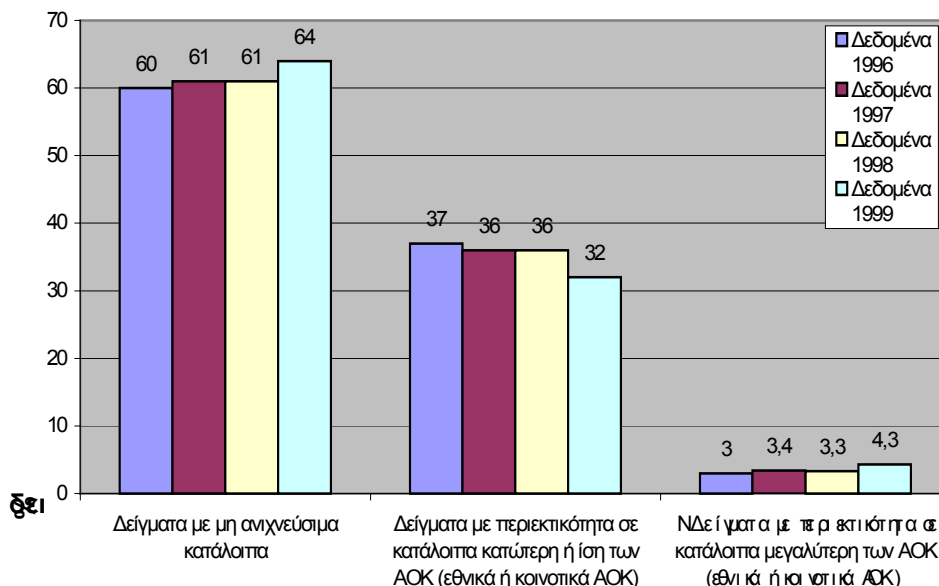
²⁹ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με θέμα την αξιολόγηση των ενεργών ουσιών προϊόντων φυτοπροστασίας. COM (2001) 444 τελικό της 25.7.2001.

³⁰ Με βάση τις διατάξεις της οδηγίας (άρθρο 17), τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίζουν μέτρα επιθεώρησης ώστε να ελέγχουν κατά πόσο η διάθεση στην αγορά, η διανομή και η χρήση ΦΠΠ πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις απαιτήσεις της οδηγίας, η διάταξη όμως αυτή έχει μάλλον γενικό χαρακτήρα.

³¹ Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2001 (παράρτημα ΙΙΙ του σχεδίου πρακτικών της 29ης Ιανουαρίου 2002 (Doc. 15287/01), διατίθενται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/01/st15/15287en1.pdf>

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επί της έκθεσης της Επιτροπής – doc P5 (2002)0276 – 30 Μαΐου 2002.

Σύνολο φρούτων, λαχανικών και σιτηρών

Σχήμα 2: Αποτελέσματα της παρακολούθησης (1996-1999) για τα φρούτα, λαχανικά και σιτηρά

2.1.2. Οδηγίες που καθορίζουν ανώτατα όρια καταλοίπων (ΑΟΚ)

Πολλές οδηγίες καθορίζουν ανώτατα όρια καταλοίπων (ΑΟΚ) στα τρόφιμα³². Οι οδηγίες καθορίζουν ΑΟΚ για συνδυασμούς προϊόντων/ΦΠΠ με βάση τις ορθές γεωργικές πρακτικές και λαμβάνοντας υπόψη την αποδεκτή ημερήσια πρόσληψη (ΑΗΠ). Τα ΑΟΚ αναμένεται να διασφαλίσουν ότι τυχόν έκθεση σε ΦΠΠ είναι τοξικολογικά αποδεκτή. Υποβάλλονται, εξάλλου, σε διαρκή επανεξέταση. Ωστόσο, μια μελλοντική βελτίωση μπορεί να συνίσταται στην εκτίμηση των δυνητικά σωρευτικών επενεργειών των διαφόρων ΦΠΠ οι οποίες δεν λαμβάνονται πάντα υπόψη επί του παρόντος κατά τον καθορισμό των ΑΟΚ.

Μια πρόσφατη έκθεση με θέμα την παρακολούθηση των καταλοίπων φυτοφαρμάκων στα φυτικά προϊόντα που κυκλοφορούν στην αγορά³³ κατέδειξε αύξηση του ποσοστού των δειγμάτων που δεν περιέχουν ανιχνεύσιμα κατάλοιπα (από 60% το 1996 σε 64% το 1999). Παρατηρήθηκε υπέρβαση των ΑΟΚ σε 4% περίπου των δειγμάτων το 1999, το οποίο αντιπροσωπεύει ελαφρά αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη (βλ. σχήμα 2). Ελαφρά αύξηση σημειώθηκε επίσης και στον αριθμό των δειγμάτων που περιείχαν πολλαπλά κατάλοιπα (13,1%-14,1%).

Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι σε ένα σημαντικό αριθμό περιπτώσεων η υπέρβαση των ΑΟΚ οφειλόταν σε εκούσια ή ακούσια κακή χρήση. Επίσης, η πραγματική έκθεση των καταναλωτών σε κατάλοιπα φυτοφαρμάκων παραμένει σε επίπεδα πολύ χαμηλότερα της

³² Οδηγίες του Συμβουλίου 76/895/ΕΟΚ, 86/362/ΕΟΚ (όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 2001/48/ΕΚ), 86/363/ΕΟΚ (όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 2001/39/ΕΚ) και 90/642/ΕΟΚ (όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 2001/48/ΕΚ).

³³ Monitoring of Pesticide Residues in Products of Plant Origin in the European Union, Norway and Iceland. 1999 Report (SANCO/397/01-final)

αποδεκτής ημερήσιας πρόσληψης ακόμη και αν παρατηρήθηκε υπέρβαση των ΑΟΚ σ'ένα σχετικά μικρό ποσοστό ελεγχθέντων προϊόντων.

Η εφαρμογή των σχετικών με τα ΑΟΚ οδηγιών δεν ήταν τόσο ταχεία όσο αναμενόταν και τα κοινοτικά όρια που καθορίστηκαν αφορούν έναν περιορισμένο μόνο αριθμό δραστικών ουσιών³⁴. Η Επιτροπή προτίθεται να υποβάλει στο εγγύς μέλλον πρόταση για την κωδικοποίηση και την τροποποίηση της νομοθεσίας περί καταλοίπων. Το πνεύμα του νέου κανονισμού θα είναι ότι η μη αναγκαία έκθεση καταναλωτών σε κατάλοιπα φυτοφαρμάκων μέσω των τροφίμων πρέπει να προλαμβάνεται με τις βέλτιστες διαθέσιμες γεωργικές μεθόδους. Εντός των αυστηρών αυτών ορίων που εγγυώνται το υψηλότερο επίπεδο προστασίας για του ευρωπαίους καταναλωτές, ο νέος κανονισμός θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι ο καθορισμός ΑΟΚ δεν συνιστά περιττό φραγμό για τις διεθνείς συναλλαγές αγαθών, ιδίως με τις αναπτυσσόμενες χώρες.

2.1.3. Οδηγίες που διέπουν την ποιότητα των υδάτων στην Κοινότητα

Η νέα οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα³⁵ σηματοδοτεί μια αλλαγή στην κοινοτική πολιτική των υδάτων η οποία προσανατολίζεται προς ένα συνεκτικό και ολοκληρωμένο πλαίσιο για την αξιολόγηση, παρακολούθηση και διαχείριση του συνόλου των επιφανειακών και υπογείων υδάτων με βάση την οικολογική και χημική τους κατάσταση. Οι στόχοι και οι αρχές που καθορίζονται στην οδηγία 91/414/ΕΟΚ για τα φυτοφάρμακα μεταφράστηκαν σε στόχους για όλα τα ύδατα και θα υλοποιηθούν σε κλίμακα λεκάνης απορροής ποταμού. Με την έκδοση της οδηγίας πλαισίου για τα ύδατα, η κοινοτική πολιτική στον τομέα των υδάτων βασίζεται σταθερά στην αρχή της προφύλαξης και στην αειφόρο χρήση των υδάτων.

Στην οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα έχουν ενσωματωθεί επικαιροποιημένες απαιτήσεις της οδηγίας 75/440/ΕΟΚ για τα επιφανειακά ύδατα, της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ για τις απορρίψεις επικίνδυνων ουσιών και της οδηγίας 80/68/ΕΚ για τα υπόγεια ύδατα. Οι ανωτέρω οδηγίες έχει προγραμματιστεί να καταργηθούν το 2013, όταν η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα θα έχει τεθεί πλήρως σε εφαρμογή.

Όσον αφορά την προστασία των επιφανειακών υδάτων, η οδηγία εισάγει κριτήρια για την κατάρτιση καταλόγου ουσιών προτεραιότητας και επικίνδυνων ουσιών προτεραιότητας για τις οποίες πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα όπως η θέσπιση προτύπων ποιότητας και ο έλεγχος των εκπομπών με σκοπό τη μείωση ή την παύση των εκπομπών, απορρίψεων και διαρροών. Το 2001 εκδόθηκε κατάλογος 33 ουσιών προτεραιότητας³⁶ από τις οποίες 13 χρησιμοποιούνται σε ΦΠΠ. Ενώ η Κοινότητα θα προτείνει μέτρα για τις ουσίες προτεραιότητας μέχρι τα τέλη του 2003, τα κράτη μέλη οφείλουν να καταρτίσουν μέχρι το 2009, συνεκτικά προγράμματα μέτρων στο πλαίσιο των σχεδίων διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού τα οποία θα περιλαμβάνουν μέτρα για την καταπολέμηση της ρύπανσης που οφείλεται σε φυτοφάρμακα.

Αποβλέποντας στην επίτευξη καλής κατάστασης υπογείων υδάτων, η Επιτροπή θα προτείνει μέχρι τα τέλη του 2002 κριτήρια για την αξιολόγηση της χημικής κατάστασης όλων των

³⁴ Έχουν καθοριστεί κοινοτικά ΑΟΚ για 130 συνηθέστερα χρησιμοποιούμενες ουσίες και διάφορα γεωργικά προϊόντα, ήτοι συνολικά 17.000 ΑΟΚ.

³⁵ Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων. ΕΕ L 327 της 22. 12. 2000, σ. 1.

³⁶ Απόφαση αριθ. 2455/2001/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. ΕΕ L 331, 15.12.2001, σ. 1.

ρύπων και της αντιστροφής της ανοδικής τάσης στη συγκέντρωσή τους. Όσον αφορά τις δραστικές ουσίες των φυτοφαρμάκων (και τους σχετικούς μεταβολίτες τους) η ισχύουσα οριακή τιμή (0,1μg/l), η οποία αποτελεί κριτήριο απόρριψης της αδείας κυκλοφορίας, θεωρείται ως η μέγιστη επιτρεπόμενη συγκέντρωση για να χαρακτηριστεί καλή η χημική κατάσταση των υπογείων υδάτων.

Όταν εφαρμοστεί πλήρως, η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στη συνολική μείωση των κινδύνων που συνεπάγονται τα ΦΠΠ για το υδάτινο περιβάλλον. Ωστόσο, η διαδικασία εφαρμογής της πρέπει να υποστηριχθεί και να συμπληρωθεί με ειδικές πρωτοβουλίες για τα φυτοφάρμακα, οι οποίες θα πρέπει να παρουσιάζουν συνοχή και να συνδέονται στενά μεταξύ τους δεδομένου ότι η αειφόρος χρήση των φυτοφαρμάκων στις λεκάνες απορροής ποταμών της Ευρώπης αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας.

2.2. Άλλες κοινοτικές πράξεις που επηρεάζουν έμμεσα τη χρήση ΦΠΠ

2.2.1. Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ)

Ένας βασικός συντελεστής της γεωργίας είναι η παραγωγή. Η επιδίωξη της μεγιστοποίησης του κέρδους και της ελαχιστοποίησης του κόστους προκάλεσαν αυξανόμενη εντατικοποίηση της γεωργίας τα τελευταία 40 έτη. Η ΚΓΠ, ιδίως πριν από τη μεταρρύθμισή της το 1992, συνέβαλε αναμφισβήτητα στην εντατικοποίηση της παραγωγής με αποτέλεσμα τη σημαντική αύξηση της χρήσης ΦΠΠ.

Οι πρώτες ενέργειες για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην ΚΓΠ χρονολογούνται από τα μέσα της δεκαετίας του '80 όταν η προώθηση φιλοπεριβαλλοντικών γεωργικών πρακτικών αποτέλεσε στόχο της ΚΓΠ. Πέραν τούτου, η μεταρρύθμιση του 1992 εισήγαγε ορισμένα στοιχεία που είχαν επωφελείς δευτερεύουσες συνέπειες. Οι μειώσεις των θεσμικώς κατοχυρωμένων τιμών, σε συνδυασμό με τις άμεσες πληρωμές και την αγρανάπωση, ελάττωσαν τα κίνητρα για εντατικοποίηση της παραγωγής και συνέβαλαν επομένως στη μείωση της χρήσης ΦΠΠ κατά τα επακόλουθα έτη. Ένα άλλο σημαντικό μέσο για τη μείωση της έντασης της παραγωγής θεσπίστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2078/92 του Συμβουλίου σχετικά με μεθόδους γεωργικής παραγωγής που συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και με τη διατήρηση του φυσικού χώρου.

Μια μελέτη³⁷ που πραγματοποιήθηκε το 1998 υποδηλώνει ότι 20% της διακύμανσης στη χρήση ΦΠΠ είναι δυνατόν να αποδοθεί στις επιπτώσεις της ΚΓΠ. Το ποσοστό αυτό μπορεί να είναι υψηλότερο σε τομείς που έχουν μεγάλες ανάγκες σε φυτοφάρμακα και στους οποίους καταβάλλονται σημαντικά ποσά από την ΚΓΠ, όπως οι τομείς του βάμβακος και του καπνού.

Στην ανακοίνωσή της «Κατευθύνσεις για μια αειφόρο γεωργία»³⁸ η Επιτροπή περιέγραψε λεπτομερώς τις γενικές τάσεις της γεωργίας στην Ευρώπη συμπεριλαμβανομένων της εντατικοποίησης, της εξειδίκευσης, της περιθωριοποίησης και των εξελίξεων στον τομέα της βιολογικής γεωργίας.

Η τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΓΠ, όπως καθορίστηκε στην Ατζέντα 2000, σχεδιάστηκε με σκοπό την επίτευξη βελτιωμένης ανταγωνιστικότητας και περαιτέρω προόδου όσον αφορά

³⁷ Βλ. υποσημείωση 16.

³⁸ COM (1999) 22 τελικό.

την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στην ΚΓΠ. Αυτό επιδιώχθηκε με περαιτέρω μείωση της στήριξης της αγοράς και με ενίσχυση της πολιτικής για την αγροτική ανάπτυξη. Η εξασφάλιση της υιοθέτησης γεωργικών πρακτικών που προστατεύουν το περιβάλλον και διατηρούν τον αγροτικό χώρο αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της συμφωνηθείσας δέσμης μέτρων. Γεωργικές πρακτικές που προστατεύουν το περιβάλλον ενσωματώθηκαν στους κανονισμούς του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1259/1999 σχετικά με τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής και 1257/1999³⁹ για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης και την τροποποίηση και κατάργηση ορισμένων κανονισμών.

Ο κανονισμός 1259/1999 συνδέει τις ανάγκες προστασίας του περιβάλλοντος με την άμεση στήριξη των παραγωγών από την ΚΓΠ. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα περιβαλλοντικά μέτρα που κρίνουν κατάλληλα όπως:

- στήριξη ως ανταμοιβή για την ανάληψη γεωργοπεριβαλλοντικών υποχρεώσεων,
- γενικές υποχρεωτικές περιβαλλοντικές απαιτήσεις,
- ειδικές περιβαλλοντικές απαιτήσεις που συνιστούν προϋπόθεση για τις άμεσες πληρωμές.

Όσον αφορά τις δύο τελευταίες επιλογές, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τη μείωση των άμεσων πληρωμών ως ποινή για να προωθήσουν την επιβολή των περιβαλλοντικών απαιτήσεων. Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 963/2001 που καθορίζει τους κανόνες εφαρμογής του προαναφερθέντος κανονισμού προβλέπει την υποβολή στην Επιτροπή ετήσιων εκθέσεων προόδου για την εφαρμογή των μέτρων και των ποινών από τα κράτη μέλη⁴⁰. Η πρώτη από τις εκθέσεις αυτές πρέπει να υποβληθεί τον Απρίλιο του 2002. Η Επιτροπή τώρα αξιολογεί τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης.

Ο κανονισμός 1257/1999 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης καλεί τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες να καταρτίσουν ολοκληρωμένα προγράμματα σε περιφερειακό επίπεδο για την αειφόρο ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Για πολλά μέτρα (γεωργοπεριβαλλοντικά, μειονεκτικές περιοχές), προβλέπεται ως ελάχιστη απαίτηση για την επιλεξιμότητα των γεωργών για στήριξη, η τήρηση της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής, η οποία αποτελεί το γεωργικό πρότυπο που θα ακολουθούσε κάθε συνετός γεωργός στην περιοχή του προκειμένου να αποφύγει τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και που περιλαμβάνει σε όλες τις περιπτώσεις την τήρηση της εφαρμοστέας περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Τα εθνικά/περιφερειακά σχέδια αγροτικής ανάπτυξης περιλαμβάνουν αυτούς τους Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής. Σημαντικά επίσης για τη χρήση των φυτοφαρμάκων είναι τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα βάσει των οποίων οι γεωργοί ανταμείβονται για τις περιβαλλοντικές υπηρεσίες που παρέχουν πέραν του επιπέδου της Ορθής Γεωργικής Πρακτικής. Όσον αφορά τη χρήση φυτοφαρμάκων, αυτές περιλαμβάνουν την υποβολή αναφορών σχετικά με την ουσιαστική χρήση των φυτοφαρμάκων, στη μειωμένη χρήση φυτοφαρμάκων για την προστασία του εδάφους, των υδάτων, της ατμόσφαιρας και της βιοποικιλότητας, στη χρήση τεχνικών στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης επιβλαβών οργανισμών (IPM), ή στη μετατροπή σε βιολογικές καλλιέργειες.

Άλλες θετικές συνέπειες, ιδίως για ευαίσθητες περιοχές, είναι δυνατόν να αναμένονται από μια ειδική διάταξη που αφορά τις «μειονεκτικές περιοχές» και περιοχές που υπόκεινται σε περιβαλλοντικούς περιορισμούς στο πλαίσιο των σχεδίων περιφερειακής ανάπτυξης. Η

³⁹ ΕΕ L 160 της 26.6.1999, σ. 80 και σ. 113.

⁴⁰ ΕΕ L 136 της 18.5.2001, σ. 4.

καταβολή χρηματικών ποσών στους γεωργούς στο πλαίσιο των ανωτέρω μέτρων προϋποθέτει την τήρηση των προαναφερομένων κωδίκων ορθής γεωργικής πρακτικής.

Τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα έχουν ήδη επηρεάσει άμεσα τη χρήση ΦΠΠ με την προώθηση, επί παραδείγματι, τεχνικών ολοκληρωμένης διαχείρισης επιβλαβών ουσιών/ ολοκληρωμένης διαχείρισης καλλιεργειών (IPM/ICM) και της βιολογικής γεωργίας. Παρά το γεγονός ότι τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα απορροφούν λιγότερο από 3,5% του συνόλου των δαπανών της ΚΓΠ, αυτά τα μέτρα αφορούν περισσότερο από το 20% της συνολικής γεωργικής έκτασης της ΕΕ. Ιδιαίτερα επιτυχή αποτελέσματα όσον αφορά τη μείωση της χρήσης ΦΠΠ σημειώθηκαν σε μεμονωμένες περιοχές όπου εφαρμόστηκαν ειδικά προγράμματα, για παράδειγμα στην Emilia Romagna (Ιταλία), όπου παρατηρήθηκαν μειώσεις σε ποσοστό έως 55% για ορισμένα είδη παραγωγής⁴¹.

Ιδιαίτερα περιορισμένη χρήση φυτοφαρμάκων κάνει η βιολογική γεωργία, που διέπεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου⁴² και για τη στήριξη της οποίας υπάρχουν γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα. Ωστόσο, η χρήση ορισμένων ΦΠΠ που θεωρούνται ως παραδοσιακά στη βιολογική γεωργία εξακολουθεί να επιτρέπεται για ειδικούς σκοπούς (τα πλέον αμφιλεγόμενα είναι ορισμένα άλατα χαλκού που θεωρούνται τοξικά για το υδάτινο περιβάλλον). Ενώ χρησιμοποιούνται και στη συμβατική γεωργία έχουν καταβληθεί επιτυχώς προσπάθειες για τον περιορισμό της χρήσης τους στη βιολογική καλλιέργεια.

Στο πλαίσιο της κοινής οργάνωσης της αγοράς στον τομέα των οπωροκηπευτικών, παρέχεται στήριξη στις οργανώσεις παραγωγών για την εφαρμογή επιχειρησιακών προγραμμάτων που περιλαμβάνουν υποχρεωτικά περιβαλλοντικά μέτρα (πέραν της εφαρμογής της ορθής γεωργικής πρακτικής), όπως μέτρα που αποσκοπούν σε μειωμένη χρήση ΦΠΠ, μέσω, επί παραδείγματι, της ανάπτυξης βιολογικής ή ολοκληρωμένης παραγωγής.

Αν και τα προαναφερθέντα μέτρα συνέβαλαν στην μέχρι ενός βαθμού αποσύνδεση της απόδοσης των καλλιεργειών από τη χρήση φυτοφαρμάκων, δεν υπάρχουν ενδείξεις μιας καθοδικής τάσης όσον αφορά την εξάρτηση της γεωργίας εν γένει από τα ΦΠΠ (βλ. σχήμα 1). Ωστόσο, η ενδιαμέση ανασκόπηση της μεταρρύθμισης της ΚΓΠ δυνάμει της Ατζέντας 2000 δημιουργεί νέες δυνατότητες περαιτέρω ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών, ιδίως σε σχέση με τη χρήση των ΦΠΠ.

2.2.2. Οδηγίες για τη βελτίωση της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία

Η οδηγία 89/391/ΕΟΚ⁴³ σχετικά με την εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της βελτίωσης της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων κατά την εργασία και η, οδηγία 98/24/ΕΚ⁴⁴ την προστασία της υγείας και ασφαλείας των εργαζομένων κατά την εργασία από κινδύνους οφειλομένους σε χημικούς παράγοντες, οδηγία 89/656/ΕΟΚ του Συμβουλίου⁴⁵ σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές ασφαλείας και υγείας για τη χρήση από τους εργαζομένους εξοπλισμών ατομικής προστασίας κατά την εργασία, έχουν δημιουργήσει συνθήκες για τη βελτίωση της ασφάλειας των εργαζομένων και των χρηστών. Ενώ

⁴¹ Έγγραφο εργασίας: Επισκόπηση της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2078/92: Αξιολόγηση των γεωργοπεριβαλλοντικών προγραμμάτων (Έγγρ. VI/7655/98), σ. 40 κ. επόμ. Διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/envir/programs/index_en.htm

⁴² ΕΕ L 198 της 22.7.1991, σ. 1.

⁴³ ΕΕ L 183 της 29.6.1989, σ. 1.

⁴⁴ ΕΕ L 131 της 5.5.1998, σ. 11.

⁴⁵ ΕΕ L 393 της 30.12.1989 σ. 18.

καθορίζουν μόνο ελάχιστες απαιτήσεις, αφήνουν περιθώρια για τη θέσπιση υψηλότερων επιπέδων προστασίας στα επιμέρους κράτη μέλη.

Η ασφάλεια των χρηστών αποτελεί επίσης σπουδαιότατο στοιχείο της διαδικασίας αξιολόγησης δυνάμει της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ και είναι συχνά η αιτία για τη μη ενσωμάτωση μιας δραστικής ουσίας στο παράρτημα της οδηγίας. Όροι που εξασφαλίζουν επαρκή προστασία των χρηστών πρέπει να καθορίζονται, εφόσον είναι αναγκαίο, πριν από την προσθήκη δραστικής ουσίας στο παράρτημα Ι της οδηγίας.

2.2.3. Γενετικώς τροποποιημένοι οργανισμοί (ΓΤΟ)

Ένας νέος παράγοντας που επηρεάζει τη χρήση ΦΠΠ είναι η καλλιέργεια γενετικώς τροποποιημένων φυτών ανθεκτικών στα ζιζανιοκτόνα και στους επιβλαβείς οργανισμούς (ΓΤΟ). Οι ανεπιθύμητες ενέργειες από τη διάδοση της χρήσης των ΓΤΟ αποτελούν αντικείμενο συζητήσεων και λαμβάνονται υπόψη στην οδηγία 2001/18/ΕΚ⁴⁶ για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον.

Μια αξιολόγηση του κατά πόσο η καλλιέργεια ΓΤΟ θα οδηγήσει σε μείωση των σχετικών με τη χρήση ΦΠΠ κινδύνων έχει ήδη ξεκινήσει: Κράτη μέλη διεξάγουν ουσιαστικές επιτόπιες δοκιμές για τον προσδιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της καλλιέργειας ΓΤΟ. Στο πλαίσιο της οδηγίας 90/220/ΕΟΚ⁴⁷, η Επιτροπή συγκρότησε προσφάτως ομάδα εργασίας η οποία, μεταξύ άλλων, θα εξετάσει τη χρήση ζιζανιοκτόνων στις καλλιέργειες αυτές. Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα είναι το ενδεχόμενο ανεξέλεγκτης μεταφοράς ανθεκτικών γονιδίων στα ζιζάνια, γεγονός το οποίο έχει παρατηρηθεί ήδη όσον αφορά την κράμβη και τα τεύτλα. Στην ανακοίνωσή της για τις βιοεπιστήμες και τη βιοτεχνολογία⁴⁸, η Επιτροπή ανήγγειλε πρόσφατα ένα σχέδιο δράσης που περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, βελτίωση της παρακολούθησης των ενδεχόμενων μακροπρόθεσμων επιπτώσεων των ΓΤΟ.

2.2.4. Κοινοτική έρευνα

Η Κοινότητα στηρίζει ερευνητικές προσπάθειες που αποσκοπούν στον περιορισμό και στην αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων. Στο πλαίσιο των πέντε κοινοτικών προγραμμάτων πλαισίων έρευνας και ανάπτυξης χρηματοδοτήθηκαν άνω των 200 έργων. Τα περισσότερα από αυτά εντάσσονται στα προγράμματα "Ποιότητα της ζωής" και "Ενέργεια, περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη" και ασχολούνται ιδιαίτερα με τα τρόφιμα, τη διατροφή και την υγεία, το περιβάλλον και την υγεία, την αειφόρο γεωργία και τους χερσαίους και υδατικούς πόρους.

2.3. *Περαιτέρω κοινοτικές πρωτοβουλίες δυνάμενες να συμβάλουν στην αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων*

Η Επιτροπή έχει ήδη αναλάβει ή προετοιμάζει πολλές νέες πρωτοβουλίες ή αναθεωρήσεις της νομοθεσίας σε άλλους τομείς που θα ήταν δυνατόν να συμβάλουν άμεσα ή έμμεσα στην ενίσχυση της αειφορίας των ΦΠΠ.

Επίσης, στο πλαίσιο του 6ΠΔΠ η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για την προστασία του εδάφους⁴⁹ η οποία επισημαίνει τη μόλυνση ως απειλή για το έδαφος. Ενώ τα ΦΠΠ μπορούν

⁴⁶ Οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου 2001 για την σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον και την κατάργηση της οδηγίας 90/220/ΕΟΚ. Δήλωση της Επιτροπής. ΕΕ L 106 της 17.4.2001. σ. 1

⁴⁷ ΕΕ L 117, 8.5.1990, σ. 15. Η οδηγία αντικαταστάθηκε από την οδηγία 200/18/ΕΚ με εφαρμογή από τις 17.10.2002. Η πρώτη συνεδρίαση της ομάδας εργασίας πραγματοποιήθηκε στις 4 Δεκεμβρίου 2001.

⁴⁸ COM (2002) 27 τελικό

⁴⁹ COM (2002) 179 τελικό: "Προς μια θεματική στρατηγική για την προστασία του εδάφους".

να συμβάλουν στην εν λόγω μόλυνση, η λήψη μέτρων για τη μείωση της χρήσης ΦΠΠ (ιδίως ζιζανιοκτόνων) είναι δυνατόν να οδηγήσει σε συχνότερη χρησιμοποίηση μηχανικών μέσων για την καταπολέμηση των ζιζανίων η οποία, με τη σειρά της, θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των δυνατοτήτων διάβρωσης (που συνιστά επίσης απειλή για το έδαφος) και της κατανάλωσης ενέργειας από ορυκτά καύσιμα στη γεωργία. Είναι προφανές ότι απαιτείται προσεκτικός συντονισμός των δύο θεματικών στρατηγικών.

Πέραν τούτου, η Επιτροπή διαμορφώνει κοινοτική στρατηγική για το περιβάλλον και την υγεία, η οποία θα επιδιώκει να περιορίσει σε αποδεκτά επίπεδα την έκθεση του ανθρώπου σε περιβαλλοντικές απειλές και ιδίως σε επικίνδυνες χημικές ουσίες κάθε προέλευσης. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στις πλέον ευπρόσβλητες ομάδες του πληθυσμού, όπως τα παιδιά, και στην κατάρτιση κατάλληλων προγραμμάτων παρακολούθησης. Οι καταναλωτές εκτίθενται στα ΦΠΠ κυρίως μέσω της τροφής, και συγκεκριμένα στα κατάλοιπα των ΦΠΠ που περιέχονται στα τρόφιμα και στο νερό. Στη θεματική στρατηγική για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων θα ληφθούν πλήρως υπόψη οι ανάγκες και δράσεις που έχουν επισημανθεί στην στρατηγική για το περιβάλλον και την υγεία καθώς και νέα επιστημονικά στοιχεία.

Η Επιτροπή επεξεργάζεται επίσης τώρα τα αναγκαία μέτρα για μια σημαντική ανασκόπηση της γενικής κοινοτικής πολιτικής στον τομέα των χημικών προϊόντων⁵⁰. Δεδομένου ότι τα περισσότερα φυτοφάρμακα είναι χημικές ουσίες, οι διατάξεις και τα κριτήρια (π.χ. όσον αφορά τη δυσασυμβατότητα) που θεσπίζονται με τη νέα πολιτική θα έχουν αναγκαστικά άμεση επίδραση στη χρήση των ΦΠΠ. Το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχουν ζητήσει επανειλημμένως την επιδίωξη πλήρους συνοχής μεταξύ της κοινοτικής πολιτικής που αφορά τις χημικές ουσίες εν γένει και εκείνης που αφορά τα φυτοφάρμακα.

Τον Ιανουάριο του 2002 η Επιτροπή εξέδωσε πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη⁵¹. Η πρόταση αυτή, η οποία βρίσκεται τώρα ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για έγκριση, αποσκοπεί στην καθιέρωση καθεστώτος περιβαλλοντικής ευθύνης για την πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών. Καλύπτει τη ρύπανση των υδάτων, τις ζημίες στη βιοποικιλότητα και τη ρύπανση του εδάφους. Μεταξύ των δραστηριοτήτων που καλύπτονται από την προτεινόμενη οδηγία αναφέρονται η παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, μεταφορά ή απελευθέρωση στο περιβάλλον ΦΠΠ.

2.4. Εθνικές πρωτοβουλίες που συμβάλλουν στη μείωση του κινδύνου από τα ΦΠΠ

Μια μελέτη για τη μελλοντική πολιτική της ΕΕ στον τομέα των ΦΠΠ⁵² την οποία παρήγγειλε η Επιτροπή και η οποία κάλυψε έξι κράτη μέλη επεσήμανε τα ακόλουθα δέκα καίρια ζητήματα που συνδέονται με τη χρήση των ΦΠΠ στα κράτη μέλη:

- *Μόλυνση υδατικών πόρων που χρησιμοποιούνται για κατανάλωση από τον άνθρωπο*
- *Ενδεχόμενες ανεπιθύμητες επενέργειες στην οικολογία, π.χ. σε μη στοχοθετημένα είδη*
- *Κίνδυνοι για τους καταναλωτές από τα τρόφιμα μέσω των καταλοίπων*
- *Επιπτώσεις της έκθεσης σε κατάλοιπα στο νερό, στο έδαφος και στην ατμόσφαιρα*

⁵⁰ Οι προπαρασκευαστικές εργασίες ολοκληρώθηκαν στο πλαίσιο της Λευκής Βίβλου που αφορά τη στρατηγική για μια μελλοντική πολιτική για τα χημικά προϊόντα (COM (2001) 88 τελικό).

⁵¹ COM (2002) 17 τελικό.

⁵² Βλ. υποσημείωση 16.

- Μόλυνση επιφανειακών υδάτων ή θαλασσίου περιβάλλοντος
- Κίνδυνοι για τους χρήστες γεωργικών χημικών προϊόντων
- Κακή χρήση ΦΠΠ οφειλόμενη σε ελλιπή ενημέρωση των χρηστών
- Συγκεκριμένος προβληματισμός για τις ανεπιθύμητες επενέργειες σ'ένα στοιχείο του οικοσυστήματος
- Εξάρτηση της γεωργίας από χημικά προϊόντα για την καταπολέμηση των επιβλαβών οργανισμών
- Συχνή και σε μεγάλη κλίμακα χρήση ΦΠΠ

Οι ανωτέρω προβληματισμοί οδήγησαν στην ανάληψη σειράς πρωτοβουλιών σε επίπεδο εθνικής πολιτικής, ως επί το πλείστον στους ακόλουθους τομείς:

- Προστασία των υδατορρευμάτων, ιδίως στις ευαίσθητες περιοχές, μέσω της παρακολούθησης και της απαγόρευσης της χρήσης ορισμένων προϊόντων στις λεκάνες απορροής.
- Προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης για τους χρήστες ΦΠΠ.
- Εθνικά προγράμματα για τον περιορισμό της χρήσης ΦΠΠ: έχουν καταρτιστεί και εφαρμόζονται στη Σουηδία, στη Δανία, στη Φινλανδία και στις Κάτω Χώρες.
- Τεχνικοί έλεγχοι και πιστοποίηση του εξοπλισμού χρήσης. Έχουν εφαρμοστεί σε πολλά κράτη μέλη με ενθαρρυντικά αποτελέσματα.
- Προώθηση της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Επιβλαβών Οργανισμών (IPM), τεχνικών πρόβλεψης της εμφάνισης επιβλαβών οργανισμών και μεθόδων βιολογικής καταπολέμησης.
- Απαγόρευση του αεροψεκασμού για τη στοχοθετημένη προστασία ευπρόσβλητων ειδών και ενδιαιτημάτων καθώς και την εν γένει προστασία των υδάτων.
- Υποχρεωτική ή προαιρετική συλλογή συσκευασιών και μη χρησιμοποιημένων προϊόντων με σκοπό την ασφαλή καταστροφή τους.

Πολλά κράτη μέλη (όπως η Σουηδία, η Δανία, το Βέλγιο) επέβαλαν φόρους επί των ΦΠΠ προκειμένου να συμβάλουν στον εξορθολογισμό της χρήσης τους. Στη Σουηδία, ο φόρος συνίσταται σε σταθερό ποσό ανά χιλιόγραμμα δραστικής ουσίας, ανεξάρτητα από τον τύπο του ΦΠΠ. Στη Δανία έχουν καθοριστεί σταθεροί συντελεστές για όλα τα εντομοκτόνα (37% της λιανικής τιμής), τα μυκητοκτόνα, τα ζιζανιοκτόνα και τους ρυθμιστικούς παράγοντες αύξησης (25%) και τους μικροβιολογικούς παράγοντες (3%). Και στις δύο χώρες⁵³, η χρήση φυτοφαρμάκων μειώθηκε, αλλά σε ποσοστά μικρότερα από τα αναμενόμενα, και δεν ήταν δυνατό να αποδοθεί η μείωση αυτή στη φορολόγηση ή σε άλλα μέτρα που ελήφθησαν στο

⁵³ Το βελγικό σύστημα, όπως είχε επινοηθεί αρχικά, εξαιρούσε από τη φορολόγηση όλες τις γεωργικές χρήσεις.

πλαίσιο των προγραμμάτων περιορισμού της χρήσης φυτοφαρμάκων που καταρτίστηκαν συγχρόνως και στις δύο χώρες⁵⁴.

Μερικά κράτη μέλη υιοθέτησαν στρατηγικές για την προώθηση της βιολογικής γεωργίας. Πέραν τούτου, στο πλαίσιο των κωδίκων των επαληθεύσιμων ορθών γεωργικών πρακτικών των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης που καταρτίστηκαν δυνάμει του κανονισμού 1257/1999, ορισμένα κράτη μέλη ασχολήθηκαν με ζητήματα της ασφαλούς χρήσης και των ορθών πρακτικών που αφορούν τα φυτοφάρμακα. Σε ορισμένα κράτη μέλη ομάδες παραγωγών και επιχειρήσεις λιανικής πώλησης τροφίμων επεξεργάζονται λογιστικά συστήματα σε σχέση με τη χρήση ΦΠΠ.

2.5. Μέσα για την παρακολούθηση της προόδου: στατιστικές σχετικά με τη χρήση των ΦΠΠ και δείκτες

Στα περισσότερα κράτη μέλη συγκεντρώνονται ετησίως και διαβιβάζονται στην Eurostat στατιστικά στοιχεία για τις πωλήσεις ΦΠΠ καταναεμημένες σε τέσσερις κατηγορίες (ζιζανιοκτόνα, μυκητοκτόνα, εντομοκτόνα και άλλα φυτοφάρμακα) και εκφρασμένες σε τόννους δραστικής ουσίας (βλέπε σχήμα 1). Διατίθενται στοιχεία για το χρονικό διάστημα 1990 έως 1999, τα οποία όμως παρουσιάζουν κενά για ορισμένα έτη και ορισμένα κράτη μέλη. Από αυτά τα στοιχεία, έχει συναχθεί η κατανάλωση φυτοφαρμάκων εκφρασμένη σε kg δραστικής ουσίας ανά εκτάριο γεωργικής γης, με τα ανάλογα όμως κενά. Επίσης, σε ορισμένα κράτη μέλη, τα στοιχεία για τις πωλήσεις περιλαμβάνουν και πωλήσεις για μη γεωργική χρήση.

Δυστυχώς, μερικά μόνο κράτη μέλη συγκεντρώνουν, σε τακτική βάση, στατιστικά στοιχεία για τις ποσότητες των επιμέρους δραστικών ουσιών που χρησιμοποιούνται σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή παρότρυνε τα κράτη μέλη να διαμορφώσουν ειδικά συστήματα συγκέντρωσης στοιχείων σχετικά με τη χρήση ΦΠΠ και η Γενική Διεύθυνση Γεωργίας, μέσω της Eurostat, προσέφερε χρηματοδοτική στήριξη στα κράτη μέλη που επιθυμούσαν να διεξαγάγουν πιλοτικές μελέτες με θέμα τη συγκέντρωση στοιχείων για τη χρήση ΦΠΠ⁵⁵. Τα μόνο αναλυτικά στοιχεία επί του παρόντος προέρχονται από τη βιομηχανία και έχουν συλλεχθεί βάσει σύμβασης με την Eurostat.⁵⁶ Σε επίπεδο δραστικών ουσιών, τα στοιχεία είναι εν μέρει απόρρητα και ο χειρισμός τους γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1588/90 του Συμβουλίου περί απορρήτου⁵⁷. Από την αξιολόγηση των στατιστικών στοιχείων προκύπτει ότι οι χώρες με τις μεγαλύτερες

⁵⁴ Λεπτομερής ανάλυση των δύο συστημάτων παρέχεται σε μελέτη που χρησιμοποιήθηκε από την Επιτροπή με θέμα τις οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της χρήσης περιβαλλοντικών φόρων και επιβαρύνσεων στην ΕΕ και στα κράτη μέλη της, η οποία διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://europa.eu.int/comm/environment/enveco/taxation/environmental_taxes.htm.

⁵⁴ Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΥΡΑΤΟΜ, ΕΟΚ) 1588/90 της 11ης Ιουνίου 1990 σχετικά με τη διαβίβαση στη Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων πληροφοριών που καλύπτονται από το στατιστικό απόρρητο ΕΕ L 151 της 15. 6. 1990 σ. 1

⁵⁵ Υποστήριξη στο πλαίσιο του τεχνικού προγράμματος δράσης για στατιστικά προγράμματα στον τομέα της γεωργίας (ΤΑΡΑΣ) του 1999 και 2000.

⁵⁶ Τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Φυτικής Προστασίας (European Crop Protection Association-ECPA) συμφώνησαν να διαβιβάσουν στην Eurostat τα στοιχεία που διαθέτουν σχετικά με τη χρήση φυτοφαρμάκων (ανά δραστική ουσία), για τις κύριες κατηγορίες καλλιεργειών στην ΕΕ. Τα στοιχεία για το χρονικό διάστημα 1992-1996 δημοσιεύθηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε να τηρηθεί μεν το απόρρητο όσον αφορά τις ποσότητες και τις χρήσεις κάθε χωριστού συστατικού αλλά να παρέχονται ταυτοχρόνως χρήσιμες πληροφορίες. Τα ανάλογα στοιχεία για το χρονικό διάστημα 1997-1999 βρίσκονται στο στάδιο της επεξεργασίας και θα έχουν δημοσιευθεί έως το καλοκαίρι του 2002.

⁵⁷ Κανονισμός (Ευρατόμ, ΕΟΚ) αριθ. 1588/90 του Συμβουλίου της 11ης Ιουνίου 1990 σχετικά με τη διαβίβαση στη Στατιστική Υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων πληροφοριών που καλύπτονται από το στατιστικό απόρρητο. ΕΕ L 151 της 15.6.1990 σ.1

καλλιεργητικές εκτάσεις (Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και Γερμανία) παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη κατανάλωση φυτοφαρμάκων σε απόλυτες τιμές. Ως προς την ανά εκτάριο χρήση φυτοφαρμάκων, μεγάλοι χρήστες εμφανίζονται η Ιταλία, η Γαλλία, οι Κάτω Χώρες και το Βέλγιο, γεγονός το οποίο αντικατοπτρίζει την εντατική φύση της γεωργίας στις χώρες αυτές ή/και τα ειδικά χαρακτηριστικά των καλλιεργειών που απαιτούν πιο εντατική χρήση φυτοφαρμάκων από άλλα (π.χ. φρούτα και σταφύλια). Εναρμονισμένη περιβαλλοντική παρακολούθηση των ΦΠΠ σε όλα τα κράτη μέλη δεν υφίσταται επί του παρόντος. Σε ορισμένα κράτη μέλη διατίθενται μερικά στοιχεία, π.χ. για τη μόλυνση των υδάτων, αλλά ούτε τα γεωργικά ούτε τα δασικά εδάφη υπόκεινται σε τακτική ή εναρμονισμένη παρακολούθηση σε όλη την Κοινότητα.

Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια του Κάρντιφ και της Βιέννης υπογράμμισαν τη σημασία της ανάπτυξης περιβαλλοντικών δεικτών για την εκτίμηση της προόδου όσον αφορά την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών σε άλλες πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης της γεωργικής πολιτικής. Η ανακοίνωση «Δείκτες για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην κοινή γεωργική πολιτική»⁵⁸ ασχολείται με γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες και καθορίζει μια βασική δέσμη δεικτών και τομείς στους οποίους οι δείκτες θα πρέπει να αναπτυχθούν περισσότερο. Πολλοί από αυτούς σχετίζονται με τους κινδύνους που συνεπάγεται η χρήση ΦΠΠ για το περιβάλλον. Οι σημαντικότεροι είναι οι εξής:

- κατανάλωση φυτοφαρμάκων: ωστόσο, οι κίνδυνοι που ενέχουν τα φυτοφάρμακα ποικίλλουν σημαντικά, εξαρτώμενοι από τα ειδικά χαρακτηριστικά (π.χ. τοξικότητα, δυσασποδομησιμότητα) της δραστικής ουσίας και τον τρόπο χρήσης (π.χ. χρησιμοποιούμενες ποσότητες, περίοδος επέμβασης, μέθοδος, τύπος της καλλιέργειας στην οποία χρησιμοποιούνται, τύπος εδάφους). Μπορούν να προβλεφθούν δύο συμπληρωματικοί δείκτες: 1) δείκτης (index) χρήσης φυτοφαρμάκου, σταθμισμένος ώστε να λαμβάνονται υπόψη διάφοροι τύποι τοξικότητας και τρόποι χρήσης, 2) χρήση φυτοφαρμάκου· κατάταξη βάσει χαρακτηριστικών όπως η τοξικότητα σε μη στοχοθετημένα είδη, μακροχρόνιες επενέργειες, δυσασποδομησιμότητα στο περιβάλλον κ.λπ.
- μόλυνση του εδάφους: βαθμός συσσώρευσης των καταλοίπων ή μεταβολιτών φυτοφαρμάκων στο έδαφος.
- μόλυνση των υδάτων: η αύξηση των συγκεντρώσεων φυτοφαρμάκων στα υπόγεια και επιφανειακά ύδατα.

Σε δεύτερη ανακοίνωση επισημάνθηκαν οι στατιστικές ανάγκες για την κατάρτιση των ανωτέρω δεικτών⁵⁹.

Διάφοροι δείκτες θεωρήθηκαν (εν μέρει) χρήσιμοι για την αξιολόγηση της «αειφορίας» της προστασίας των καλλιεργειών στα κράτη μέλη. Ο κυριότερος δείκτης που χρησιμοποιήθηκε από τα κράτη μέλη που εφάρμοσαν εθνικό σχέδιο μείωσης της χρήσης φυτοφαρμάκων ήταν οι πωλήσεις (kg/εκτάριο). Άλλα κράτη μέλη δεν δέχθηκαν να υιοθετήσουν το δείκτη αυτό διότι δεν συνδέεται άμεσα με ελάττωση των κινδύνων, καθ'όσον η μείωση των πωλήσεων είναι δυνατόν να οφείλεται σε αύξηση της χρήσης δραστικότερων ουσιών με αποτέλεσμα οι

⁵⁸ COM (2000) 20 τελικό

⁵⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Στατιστικές πληροφορίες που απαιτούνται όσον αφορά τους δείκτες για την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην κοινή γεωργική πολιτική. COM (2001) 144 τελικό της 20ης Μαρτίου 2001

κίνδυνοι να είναι δυνητικά μεγαλύτεροι. Η συχνότητα ψεκασμού θεωρείται καλύτερος γενικός δείκτης (κυρίως από τους ΜΚΟ και τα βόρεια κράτη μέλη).

Στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ ξεκίνησαν πρόσφατα ειδικές εργασίες όσον αφορά δείκτες μείωσης του κινδύνου που βασίζονται στα εγγενή χαρακτηριστικά των επιμέρους ΦΠΠ. Σκοπός των εργασιών αυτών είναι να προσφέρουν στους χρήστες και στους υπευθύνους για τη χάραξη πολιτικής ένα μέσο για την εκτίμηση της τάσης του κινδύνου που συνεπάγεται για το περιβάλλον η χρήση ΦΠΠ. Δεν πρόκειται για μια απόλυτη μέτρηση του κινδύνου που απορρέει από ένα συγκεκριμένο ΦΠΠ και από τις επιπτώσεις του υπό συγκεκριμένες συνθήκες χρήσης του. Οι μέχρι τούδε εργασίες επικεντρώθηκαν ως επί το πλείστον στους δείκτες κινδύνου για το υδατικό περιβάλλον, ενώ το 2001 ολοκληρώθηκε ένα πιλοτικό έργο με αυτό το αντικείμενο στο οποίο συμμετείχαν 6 χώρες μέλη του ΟΟΣΑ οι οποίες πειραματίστηκαν με τρεις δείκτες που είχαν αναπτυχθεί σε προγενέστερο έργο καθώς και με πολλούς εθνικούς δείκτες. Μια τεχνική έκθεση του έργου θα τεθεί στη διάθεση του κοινού. Η Γραμματεία του ΟΟΣΑ δημιούργησε στις αρχές του 2002 μια ειδική ιστοθέση με αντικείμενο τους δείκτες κινδύνου από τα φυτοφάρμακα, στην οποία περιέχονται όλα τα έγγραφα των έργων και συνδέσεις με άλλες σχετικές ιστοθέσεις. Ένα έργο που αφορά δείκτες για το χερσαίο περιβάλλον ξεκίνησε πρόσφατα.

Το Γραφείο Τροφίμων και Κτηνιατρικών Θεμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διεξάγει λογιστικούς και άλλους ελέγχους στα κράτη μέλη και στη συνέχεια εκπονεί εκθέσεις και διατυπώνει συστάσεις σχετικά με την παρακολούθηση των καταλοίπων από φυτοφάρμακα στα τρόφιμα, την εφαρμογή του άρθρου 17 της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ και της οδηγίας 96/23/ΕΚ⁶⁰. Επίσης, συνθέτει τα δεδομένα που κοινοποιούν τα κράτη μέλη σχετικά με την παρακολούθηση των καταλοίπων φυτοφαρμάκων σε εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα⁶¹. Πέραν τούτου, έχουν καταρτιστεί εθνικά προγράμματα παρακολούθησης των καταλοίπων από φυτοφάρμακα (συμπεριλαμβανομένων των οπωροκηπευτικών, σιτηρών και τροφίμων ζωικής προέλευσης).

Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες, εφόσον αναπτυχθούν περαιτέρω και συντονιστούν καλά μεταξύ τους, αναμένεται να προσφέρουν μια περισσότερο ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης, ιδίως εάν συνδυαστούν με τρέχοντα δεδομένα παρακολούθησης της κατάστασης στα κράτη μέλη, όπως:

- εκατοστιαία αναλογία γεωργικών εκμεταλλεύσεων που εφαρμόζουν ολοκληρωμένη διαχείριση επιβλαβών οργανισμών ή/και γεωργικές μεθόδους που δεν κάνουν χρήση φυτοφαρμάκων
- εκατοστιαία αναλογία αυτών που χρησιμοποιούν συστήματα πρόβλεψης της επίδρασης επιβλαβών οργανισμών
- ποσότητα κενών συσκευασιών που συνελέγησαν σε σχέση με την πωληθείσα ποσότητα (αριθμός συσκευασιών)
- μελετητικές έρευνες όσον αφορά τα κατάλοιπα, τήρηση των ΑΟΚ
- μελετητικές έρευνες όσον αφορά τη μόλυνση του εδάφους με φυτοφάρμακα
- μελετητικές έρευνες όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων, τήρηση των ορίων για την προστασία των υπογείων ή και επιφανειακών υδάτων
- αριθμός ατόμων που παρουσιάζουν προβλήματα υγείας εξαιτίας των φυτοφαρμάκων (γενικά μη διαθέσιμα στοιχεία)

⁶⁰ Οδηγία 96/23/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 1996 περί της λήψης μέτρων ελέγχου για ορισμένες ουσίες και τα κατάλοιπά τους σε ζώα. ΕΕ L 125, 23.5.1996, σ.1.

⁶¹ Ετήσιες εκθέσεις παρακολούθησης των καταλοίπων φυτοφαρμάκων σε κλίμακα ΕΕ. Έως τώρα υπάρχουν διαθέσιμες πέντε εκθέσεις που αντιστοιχούν στα έτη 1996 έως 2000.

- αποτελεσματικότητα του ψεκαστικού εξοπλισμού και συμμόρφωσή του με τα αντίστοιχα πρότυπα

3. Αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης

Στην διεξαγόμενη επισκόπηση της παρούσας κατάστασης όσον αφορά τη μείωση των κινδύνων από τη χρήση ΦΠΠ διαπιστώνεται ότι οι προσπάθειες που έχουν καταβληθεί τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο έχουν αποδώσει θετικά αποτελέσματα τα οποία είναι ήδη ορατά. Οι πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί έως τώρα είναι ενθαρρυντικές, αλλά στερούνται συνολικής συνοχής και η πλήρης εφαρμογή των υφιστάμενων μέσων θα μπορούσε να συμβάλει στην περαιτέρω μείωση των κινδύνων από τη χρήση των ΦΠΠ.

Ωστόσο υπάρχει περιθώριο για τη βελτίωση των υφιστάμενων μέσων, ιδίως σε θέματα όπως οι πιθανές επιπτώσεις λόγω συνέργειας ή συσσωρευσης ΦΠΠ, οι μακροπρόθεσμοι κίνδυνοι για το θαλάσσιο περιβάλλον, τα κίνητρα για αντικατάσταση και αποτελεσματική μετατόπιση της χρήσης από τις πιο επικίνδυνες δραστικές ουσίες προς ασφαλέστερες εναλλακτικές λύσεις, η βελτίωση των διατάξεων εφαρμογής της νομοθεσίας και ελέγχου της διανομής και των πωλήσεων ΦΠΠ, οι απαιτήσεις εκπαίδευσης των χρηστών και οι τεχνικές απαιτήσεις για τον εξοπλισμό διασποράς των προϊόντων.

Εφαρμόζοντας πλήρως, με συντονισμένο και εναρμονισμένο τρόπο, τα υφιστάμενα νομοθετικά μέσα, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η άσκηση των εξουσιών που ήδη διαθέτουν τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της ΚΓΠ, οι κίνδυνοι από τα ΦΠΠ θα μπορούσαν να μειωθούν σημαντικά.

Παρόλ'αυτά, οι νέες πρωτοβουλίες, όπως αυτές που περιγράφονται στο κεφάλαιο VI, είναι απαραίτητες για να κρατηθεί σε υψηλό επίπεδο η ευαισθητοποίηση των χρηστών και να διατηρηθεί συνεχώς η τάση προς περαιτέρω μείωση των κινδύνων από τη χρήση ΦΠΠ σε όλη την Κοινότητα.

IV. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ

Το χρονικό πλαίσιο του 6ου ΠΔΠ (2002-2011) συνεπάγεται ότι κάθε εξέλιξη σχετικά με τα φυτοφάρμακα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις συνέπειες της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η διεύρυνση θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στις υποψήφιες χώρες καθώς, τη στιγμή της προσχώρησης, θα πρέπει να βρίσκονται σε συμμόρφωση με τις πολιτικές που θα ισχύουν τότε. Οι υποψήφιες χώρες επομένως θα πρέπει από τώρα και στο εξής να λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία, ως συμμετέχοντες στις άμεσες διαβουλεύσεις και ως παράγοντες τους οποίους αφορούν οι διεθνείς πτυχές της θεματικής στρατηγικής.

Ένα σημαντικό μέτρο θα είναι να βελτιωθεί η διαχείριση των χημικών ουσιών και των φυτοφαρμάκων στις υποψήφιες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της διάθεσης των αποβλήτων από αποθέματα αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων. Οι αποθηκευμένες αυτές ποσότητες είναι μεγάλες, πολλές εκατοντάδες χιλιάδες τόννοι⁶², και για τη διάθεσή τους θα πρέπει να υπάρξει συντονισμός με τις μελλοντικές εξελίξεις της πολιτικής για τα απόβλητα.

⁶² Σύμφωνα με τα στοιχεία του Τσεχικού Κέντρου Περιβαλλοντικής Χημείας και Οικοτοξικολογίας στο 6ο Διεθνές φόρουμ για το εξαχλωροκυκλοεξάνιο και τα φυτοφάρμακα που πραγματοποιήθηκε στο Πόζναν της Πολωνίας στις 20-22 Μαρτίου 2001. Η πλήρης έκθεση είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://www.recetox.muni.cz/PBTs/content.htm>

Ορισμένες κυβερνήσεις υποψηφίων χωρών χρειάζονται τεχνική, οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη για την αντιμετώπιση του προβλήματος, το οποίο θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί καλύτερα με συστηματικά εθνικά προγράμματα δράσης κατά την προενταξιακή περίοδο. Θα πρέπει να δοθεί ειδική χρηματοδότηση για την ανάπτυξη παρόμοιων προγραμμάτων. Αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν στρατηγικές με σκοπό:

- την απογραφή των αποθεμάτων αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων σε εθνική κλίμακα
- τις κατάλληλες μεθόδους χειρισμού/διάθεσης
- την κατάρτιση στρατηγικών πρόληψης της συσσώρευσης νέων αποθεμάτων

Πολλοί διεθνείς οργανισμοί μελετούν ήδη το πρόβλημα, καθώς και η βιομηχανία και οι ΜΚΟ. Ορισμένα κράτη μέλη χρηματοδοτούν απευθείας έργα με αυτό το αντικείμενο. Η συνεργασία μεταξύ όλων αυτών των χορηγών είναι σημαντική, καθώς και η περιφερειακή συνεργασία μεταξύ των υπόψη κρατών.

Ο κανονισμός SAPARD για τα προενταξιακά μέτρα που αφορούν τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη ((ΕΚ) αριθ. 1268/1999⁶³), θεσπίζει το πλαίσιο για την παροχή κοινοτικής χρηματοδοτικής στήριξης της γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης που βασίζονται στις αρχές της αειφορίας. Μεταξύ άλλων, προβλέπει τη δρομολόγηση γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων μέσω πιλοτικών έργων. Πρέπει να προγραμματιστούν μέτρα στο καταλληλότερο γεωγραφικό επίπεδο. Η οικονομική συνεισφορά της Κοινότητας για την πλειοψηφία των έργων ανέρχεται σε 75% της συνολικής επιλέξιμης δημόσιας δαπάνης. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, για τις δέκα χώρες τις οποίες αφορά ο κανονισμός SAPARD, οι δικαιούχοι πρέπει να πληρούν περιβαλλοντικά πρότυπα ισοδύναμα με αυτά που θέτει η κοινοτική νομοθεσία και οι επενδύσεις πρέπει να συμμορφούνται με τις κοινοτικές απαιτήσεις. Αυτές οι υποχρεώσεις αποτελούν σημαντικό στοιχείο του προγράμματος SAPARD στο πλαίσιο της εφαρμογής του κοινοτικού κεκτημένου.

Σε πολλές αγροτικές περιοχές των υποψηφίων χωρών, η ένταση της γεωργικής παραγωγής και η χρήση φυτοφαρμάκων είναι πολύ χαμηλές και δεν αναμένονται σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ωστόσο, για να περιοριστούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην υγεία από τα φυτοφάρμακα είναι σημαντικό να αναπτυχθούν περισσότερο και να θεσπιστούν γεωργοπεριβαλλοντικά προγράμματα για ορισμένες αγροτικές περιοχές αυτών των χωρών. Θα χρειαστεί επίσης έρευνα και ανάπτυξη με σκοπό να στηριχθεί η ολοκληρωμένη διαχείριση της αμυντικής προστασίας των καλλιεργειών και η παραγωγή βιολογικών προϊόντων.

V. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Κάθε κοινοτική δράση που αφορά τα φυτοφάρμακα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις σχετικές εργασίες που εκτελούνται σε διεθνές επίπεδο. Αντιστοίχως, η Κοινότητα, ως καθοριστικός παράγοντας σε διεθνές επίπεδο, είναι σε θέση να επηρεάσει τις διεθνείς πολιτικές προς την κατεύθυνση των δικών της στόχων. Το διακυβερνητικό φόρουμ για τη χημική ασφάλεια⁶⁴, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή του κεφαλαίου «χημικά προϊόντα» της Ατζέντας 21, περιλαμβάνει στο πρόγραμμά του πολλές δραστηριότητες και ορισμένους κύριους επιχειρησιακούς στόχους άμεσα σχετικούς με τα φυτοφάρμακα, ιδίως τη δημιουργία διοικητικής δομής, την ανταλλαγή πληροφοριών, τη δικτύωση, τον περιορισμό των κινδύνων, την παράνομη εμπορία και άλλους.

⁶³ ΕΕ L 161, 26.6.1999, σ. 87

⁶⁴ <http://www.who.int/ifcs/>, ιδίως η δήλωση της Bahia που εγκρίθηκε στο IFCS III τον Οκτώβριο 2000

Οι **Δυσασποδόμητοι Οργανικοί Ρύποι (POPs)** είναι βιοσυσσωρευτικές οργανικές χημικές ενώσεις, που έχουν την ικανότητα να μεταφέρονται και να αποτίθενται σε μεγάλες αποστάσεις. Μια διεθνής σύμβαση για την κατάργηση, όπου είναι εφικτό, των εκπομπών και απορρίψεων 12 συγκεκριμένων δυσασποδόμητων οργανικών ρύπων, 9 εκ των οποίων είναι φυτοφάρμακα, και για τον προσδιορισμό άλλων, υπογράφηκε από περισσότερες από 90 χώρες τον Μάιο 2001 στη Στοκχόλμη. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη της έχουν υπογράψει τη σύμβαση και οφείλουν επομένως να θεσπίσουν τα αναγκαία μέτρα εφαρμογής της, στα οποία περιλαμβάνονται απαγορεύσεις της παραγωγής⁶⁵. Ιδιαίτερης σημασίας σε αυτό το πλαίσιο είναι το DDT, το οποίο ανήκει στα φυτοφάρμακα που καλύπτονται από τη σύμβαση της Στοκχόλμης για τους POPs, αλλά χρησιμοποιείται ακόμη ευρέως στις αναπτυσσόμενες χώρες για την καταπολέμηση της μαλάριας. Η σύμβαση επιτρέπει τη χρήση του, όταν οι ενδιαφερόμενες χώρες ζητούν τη σχετική παρέκκλιση.

Κύριος στόχος πολλών συμβάσεων για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος (σύμβαση **OSPAR**, σύμβαση του **Ελσίνκι** και σύμβαση της **Βαρκελώνης**⁶⁶) είναι να σταματήσουν οι απορρίψεις, οι εκπομπές και οι απώλειες επικίνδυνων ουσιών έως το 2020. Οι επικίνδυνες ουσίες ορίζονται μέσω κριτηρίων για την δυσασποδομησιμότητα, την τοξικότητα και το δυναμικό βιοσυσσωρευσης (*PBT*). Οι «χημικές ουσίες OSPAR για δράσεις προτεραιότητας» και οι «ουσίες OSPAR πιθανής ανησυχίας» περιλαμβάνουν σημαντικό αριθμό φυτοφαρμάκων.

Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες και Νέα Ανεξάρτητα Κράτη δεν διαθέτουν κατάλληλη νομοθεσία ή υποδομή για να εξασφαλίσουν την ασφαλή χρήση των χημικών προϊόντων. Αυτό το πρόβλημα αντιμετωπίζεται από τη σύμβαση του Ρότερνταμ σχετικά με τη **διαδικασία συναίνεσης μετά από ενημέρωση** όσον αφορά ορισμένες επικίνδυνες χημικές ουσίες και φυτοφάρμακα στις διεθνείς συναλλαγές η οποία εγκρίθηκε το 1998 και θα εφαρμοστεί στην Κοινότητα μέσω τροποποιήσεων του κανονισμού 2455/92. Μεταξύ άλλων διατάξεων, η σύμβαση υποχρεώνει τους εξαγωγείς χημικών ουσιών που βρίσκονται στον κατάλογο για συναίνεση μετά από ενημέρωση να έχουν λάβει τη συναίνεση της χώρας υποδοχής πριν παραδώσουν τα προϊόντα και να εγγυώνται την κατάλληλη σήμανση των εξαγόμενων χημικών προϊόντων και θεσπίζει σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών για τον κίνδυνο από τα χημικά προϊόντα. Η σύμβαση δίνει επίσης τη δυνατότητα στις αναπτυσσόμενες χώρες να προτείνουν κατάλογο ιδιαίτερος επικίνδυνων τύπων φυτοφαρμάκων που προκαλούν προβλήματα υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες χρήσης στην αναπτυσσόμενη χώρα. Από τις 31 ουσίες που περιλαμβάνονται σήμερα στον κατάλογο των ουσιών για συναίνεση μετά από ενημέρωση, οι 26 είναι φυτοφάρμακα.

Το **πρόγραμμα του ΟΟΣΑ περιορισμού των κινδύνων από τα φυτοφάρμακα** ξεκίνησε το 1994 για να βοηθήσει τις χώρες του ΟΟΣΑ να περιορίσουν τους κινδύνους από τα φυτοφάρμακα. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τρεις τύπους δραστηριότητας:

- συλλογή και δημοσίευση πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητες περιορισμού των κινδύνων
- οργάνωση ημερίδων στις οποίες οι κυβερνήσεις και άλλοι ενδιαφερόμενοι σε θέματα περιορισμού των κινδύνων από τα φυτοφάρμακα μπορούν να ανταλλάξουν πληροφορίες και να προσδιορίσουν τα θέματα με τα οποία θα ήθελαν να ασχοληθούν συλλογικά

⁶⁵ Πρέπει να σημειωθεί ότι η χρήση όλων αυτών των φυτοφαρμάκων έχει ήδη απαγορευθεί στην ΕΕ.

⁶⁶ Σύμβαση του Όσλο και του Παρισιού για τον Βορειοανατολικό Ατλαντικό, σύμβαση του Ελσίνκι για τη Βαλτική θάλασσα, σύμβαση της Βαρκελώνης για τη Μεσόγειο θάλασσα

- ανάπτυξη δεικτών οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μέτρηση της προόδου όσον αφορά τον περιορισμό των κινδύνων.

Η ανταλλαγή πείρας με τις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ είναι σημαντική για να προαχθεί περαιτέρω στην Κοινότητα ο περιορισμός των κινδύνων από τα φυτοφάρμακα, ιδίως για να υπάρξει συμφωνία για εναρμονισμένους δείκτες παρακολούθησης της προόδου.

Ο *Codex Alimentarius* επηρεάζει τη χρήση των φυτοφαρμάκων σε όλο τον κόσμο. Περιλαμβάνει συστάσεις για ΑΟΚ για τα φυτοφάρμακα στα τρόφιμα. Ο Codex Alimentarius έχει ιδιαίτερη σημασία για το διεθνές εμπόριο τροφίμων. Οι συστάσεις του κώδικα έχουν καταστεί σημεία αναφοράς με βάση τα οποία γίνεται η αξιολόγηση των εθνικών μέτρων και κανονισμών για τα τρόφιμα στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Καθώς τα ΑΟΚ που προβλέπονται στον κώδικα δεν είναι κατ'ανάγκη τα πιο συντηρητικά, εξασκούνται όλο και μεγαλύτερες πιέσεις για να θεσπίσει η ΕΕ τα δικά της ΑΟΚ. Όταν όμως δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να αιτιολογούν τα ΑΟΚ που θέτει η ΕΕ, αυτή η στάση μπορεί να εκληφθεί από τις αναπτυσσόμενες χώρες ως προστατευτικός φραγμός για το εμπόριο, καθώς αυτές δεν διαθέτουν απαραίτητως τα τεχνικά μέσα για να αποδείξουν ότι τα προϊόντα τους πληρούν τις απαιτήσεις της ΕΕ. Τα ΑΟΚ της ΕΕ για μη εγκεκριμένα φυτοφάρμακα τίθενται κανονικά στο χαμηλότερο όριο αναλυτικού προσδιορισμού, δημιουργώντας πρόβλημα για τις αναπτυσσόμενες χώρες όπου αυτά τα φυτοφάρμακα ενδέχεται να χρησιμοποιούνται ακόμη, λόγω έλλειψης οικονομικών εναλλακτικών λύσεων.

Τον Νοέμβριο 2000, το Συμβούλιο και η Επιτροπή εξέδωσαν μια **Δήλωση σχετικά με την αναπτυξιακή πολιτική**⁶⁷ στην οποία το περιβάλλον ορίζεται ως οριζόντιου χαρακτήρα ζήτημα. Ως συνεισφορά στη διαδικασία του Κάρντιφ, η Επιτροπή υπέβαλε ένα εσωτερικό έγγραφο εργασίας τον Απρίλιο του 2001⁶⁸ με το οποίο προάγεται η αναζήτηση συνεργειών μεταξύ της περιβαλλοντικής προστασίας και της εξάλειψης της φτώχειας και φωτίζονται οι δυνατότητες για περιβαλλοντική ενσωμάτωση στα έξι θέματα προτεραιότητας της πολιτικής συνεργασίας της ΕΚ προκειμένου η ανάπτυξη να γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας. Διάφορα έργα σχετικά με τη χρήση φυτοφαρμάκων έχουν χρηματοδοτηθεί και χρηματοδοτούνται μέσω των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Αφορούν την προαγωγή και την εφαρμογή τεχνικών για την ολοκληρωμένη διαχείριση των επιβλαβών οργανισμών, την καταστροφή των αποθεμάτων αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων⁶⁹, τη διαχείριση των επιβλαβών οργανισμών και την ασφάλεια των τροφίμων⁷⁰, τη δημιουργία διοικητικής δομής για τη διαχείριση χημικών ουσιών/φυτοφαρμάκων την πληροφόρηση σχετικά με τα ΑΟΚ που έχουν τεθεί σε επίπεδο ΕΚ⁷¹ κ.λπ..

Πολλές άλλες διεθνείς δραστηριότητες, όπως αυτές που αφορούν τις **χώρες ΑΚΕ**, τον ΕΡΡΟ (Ευρωπαϊκός και μεσογειακός οργανισμός για την προστασία των φυτών), ή τον FAO (π.χ. διεθνής κώδικας συμπεριφοράς του FAO για τη διανομή και τη χρήση φυτοφαρμάκων) επηρεάζονται από τις πολιτικές που αναπτύσσει η Επιτροπή, αλλά και τις επηρεάζουν, ιδίως όσον αφορά τα ΑΟΚ και την επιβολή τους.

⁶⁷ Έγγραφο του Συμβουλίου 13458/00

⁶⁸ Έγγραφο εργασίας της Επιτροπής “Ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην οικονομική και αναπτυξιακή συνεργασία της ΕΚ”, 10 April 2001, SEC (2001) 609

⁶⁹ Χιλιάδες τόνοι αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων είναι αποθηκευμένοι στις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως στην Αφρική. <http://www.fao.org/ag/AGP/AGPP/Pesticid/Disposal/>

⁷⁰ Μέσω της εκπόνησης εθνικών προφίλ. <http://www.unitar.org/cwm/nationalprofiles/index.htm>

⁷¹ Πρόγραμμα πρωτοβουλίας για τα φυτοφάρμακα (Pesticides Initiative Programme). <http://www.coleacp.org>

VI. ΠΙΘΑΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΙΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΤΟΦΑΡΜΑΚΩΝ

Κατά την εκπόνηση της παρούσας ανακοίνωσης, εξετάστηκαν όλα τα υφιστάμενα μέσα και πρωτοβουλίες σε κοινοτικό επίπεδο και σε επίπεδο κρατών μελών, καθώς και οι πολυάριθμες μελέτες πλαισίου και προπαρασκευαστικές εργασίες που έχουν ήδη εκτελεστεί⁷².

Δεδομένου ότι

- πολλοί από τους κινδύνους από τη χρήση φυτοφαρμάκων είναι παρόμοιοι σε όλα τα κράτη μέλη·
- οι κίνδυνοι έχουν διασυνοριακό χαρακτήρα, ιδίως όσον αφορά τη ρύπανση των υδάτων και της ατμόσφαιρας·
- πολλά κράτη μέλη έχουν ξεκινήσει δικά τους προγράμματα μείωσης των κινδύνων και οι μονομερείς αυτές ενέργειες ενδέχεται να δημιουργήσουν συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά για τους γεωργούς των διαφόρων κρατών μελών και να οδηγήσουν σε άνισα επίπεδα προστασίας της υγείας και του περιβάλλοντος στην Κοινότητα·

φαίνεται απαραίτητο, πρώτο και κυριότερο, να εναρμονιστούν όλα τα υφιστάμενα μέσα και πρωτοβουλίες και να υλοποιηθούν πλήρως, με συντονισμένο τρόπο. Άμεσα οφέλη από κάθε κοινοτική δράση θα είναι η βελτίωση των δυνατοτήτων ανταλλαγής πείρας από τις δραστηριότητες για περιορισμό των κινδύνων και η συμβολή στην καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς για τα φυτοφάρμακα και τα φυτικά προϊόντα και το δίκαιο ανταγωνισμό μεταξύ χρηστών ΦΠΠ, κυρίως αγροτών, στα κράτη μέλη.

Θα πρέπει επιπλέον να αναπτυχθούν νέα μέσα και πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση των κινδύνων που συνδέονται με τη χρήση ΦΠΠ. Θα πρέπει να έχουν κοινούς στόχους και να είναι δομημένα με τρόπο ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες σε επίπεδο ΕΕ, καθώς και σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Η Επιτροπή σκοπεύει να προτείνει θεματική στρατηγική με στόχο τη χρήση των φυτοφαρμάκων σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας. Η θεματική στρατηγική θα συμπληρώσει την αναθεώρηση του κανονιστικού πλαισίου, ιδίως της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ, η οποία έχει ήδη δρομολογηθεί.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι να επιτρέψει τη διαβούλευση μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων όσον αφορά τα μέτρα που προτείνονται στη συνέχεια. Τα μέτρα έχουν καταταχθεί σύμφωνα με τις κύριες κατηγορίες που προβλέπονται στην απόφασή xxx του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου.

1. Ελαχιστοποίηση των κινδύνων για την υγεία και το περιβάλλον από τη χρήση των φυτοφαρμάκων α.

α. Θέσπιση εθνικών προγραμμάτων περιορισμού των δυνητικών κινδύνων, των υπαρκτών κινδύνων και της εξάρτησης από χημικές ουσίες ελέγχου των παρασίτων

Η πείρα από τα κράτη μέλη έχει αποδείξει την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων περιορισμού των κινδύνων ή της χρήσης. Τα προγράμματα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στις τοπικές συνθήκες. Οι διάφορες περιοχές θα πρέπει να καθορίσουν τις

⁷² Για περισσότερες λεπτομέρειες: <http://europa.eu.int/comm/environment/ppps/home.htm>

ιδιαίτερες ανάγκες τους, π.χ. όσον αφορά τις ιδιαίτερες πιέσεις και επιπτώσεις στις περιοχές απορροής υδάτων.

Πρέπει να ενθαρρυνθεί η ευρεία συμμετοχή όλων των τμημάτων της κοινωνίας, ιδίως των αγροτών, των ενώσεών τους, των υπηρεσιών διάδοσης των γνώσεων και των δημοσίων αρχών στο σχεδιασμό ειδικών προγραμμάτων, στόχων και χρονοδιαγραμμάτων. Ίσως να απαιτούνται επίσης προκαταρκτικές μελέτες για την εκτίμηση διαφορετικών σεναρίων και των επιπτώσεών τους. Τα αποτελέσματα αυτών των εθνικών προγραμμάτων πρέπει να κοινοποιούνται τακτικά και να αξιολογούνται.

Η Επιτροπή προτείνει να καταρτίσουν όλα τα κράτη μέλη παρόμοια προγράμματα εντός δύο ετών και να υποβάλλουν τακτικά σχετικές εκθέσεις. Μέτρα περιορισμού για όλα τα πεδία που εμπίπτουν στον έλεγχο των δημοσίων αρχών πρέπει να αποτελούν παραδειγματικά τμήματα αυτών των προγραμμάτων. Τα προγράμματα πρέπει να συντονίζονται στενά ή να ενσωματώνονται με παρόμοιες δράσεις που υπόκεινται σε άλλη κοινοτική νομοθεσία όπως τα προγράμματα διαχείρισης της λεκάνης των ποταμών που προβλέπει η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα ή τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης που προβλέπει η ΚΓΠ.

β. περιορισμός ιδιαίτερων κινδύνων όπως:

1. ρύπανση υδατορευμάτων, τάφρων και περιοχών απορροής υδάτων τόσο μέσω διάχυτων όσο και σημειακών πηγών ρύπανσης

Η Επιτροπή έχει ανεπιφύλακτα αναλάβει να προωθήσει την επιτυχή εφαρμογή της οδηγίας-πλαίσιο για τα ύδατα, με την οποία θα επιτευχθεί υψηλό επίπεδο προστασίας του υδάτινου περιβάλλοντος από τη ρύπανση με φυτοφάρμακα. Στο πλαίσιο της κοινής στρατηγικής εφαρμογής της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα⁷³, η Επιτροπή προτείνει την εισαγωγή των καλύτερων πρακτικών στη διαχείριση της λεκάνης των ποταμών όπως είναι τα υποχρεωτικά περιθώρια στους αγρούς ή οι ειδικές συμφωνίες μεταξύ εταιρειών υδάτων και αγροτών.

2. μέτρα ελέγχου των χημικών ουσιών σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές, όπως ορίζεται στο NATURA στο πλαίσιο της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, η οποία προβλέπει, στο άρθρο 6 παράγραφος 2, μέτρα για την αποφυγή της επιδείνωσης των φυσικών ενδιατημάτων καθώς και της διατάραξης των ειδών και η οποία ενθαρρύνει θετικά μέτρα όπως η φιλική για το περιβάλλον κτηνοτροφία.

Η Επιτροπή προτείνει να εισαγάγουν τα κράτη μέλη μέτρα μεγαλύτερης προστασίας αυτών των περιοχών μειώνοντας τη συνολική χρήση ΦΠΠ και ορίζοντας περιοχές μηδενικής χρήσης ΦΠΠ.

3. αεροψεκασμός

Η Επιτροπή προτείνει τη γενική απαγόρευσή τους. Ειδική παρέκκλιση μπορεί να χορηγηθεί από τις εθνικές αρχές των κρατών μελών όταν ο αεροψεκασμός παρουσιάζει σαφή πλεονεκτήματα και περιβαλλοντικά οφέλη σε σύγκριση με άλλες μεθόδους ψεκασμού.

γ. βελτίωση της γνώσης των κινδύνων μέσω των εξής

1. παρακολούθηση της υγείας των χρηστών που διατρέχουν ιδιαιτέρως υψηλό κίνδυνο όπως οι εργαζόμενοι στη γεωργία και οι πιο ευαίσθητοι καταναλωτές

⁷³ Για περισσότερες λεπτομέρειες: <http://europa.eu.int/comm/environment/water/water-framework/implemenation.html>

(επιδημιολογική μελέτη). Τα κράτη μέλη πρέπει να διεξάγουν μακροπρόθεσμες έρευνες για τις διάφορες καταστάσεις υψηλού κινδύνου (οι οποίες να συμπεριλαμβάνουν καταγραφή των χρησιμοποιούμενων φυτοφαρμάκων) και να δημοσιεύουν τακτικά εκθέσεις για τα κατάλοιπα στα τρόφιμα οι οποίες να περιλαμβάνουν αξιολόγηση της συνολικής διατροφής των καταναλωτών με ιδιαίτερη έμφαση στους πιο ευαίσθητους τύπους καταναλωτών όπως τα παιδιά.

Τα υφιστάμενα προγράμματα παρακολούθησης πρέπει να ενισχυθούν και να διευρύνουν το πεδίο τους (σε ένα ευρύτερο φάσμα τροφίμων και ζωοτροφών) και να υπάρξει καλύτερος συντονισμός μεταξύ κρατών μελών (σε όλα τα σχετικά υπουργεία και οργανισμούς) με μεγαλύτερη στήριξη από το Γραφείο Τροφίμων και Κτηνιατρικών θεμάτων (FVO) της Επιτροπής. Θα μπορούσαν να προταθούν περαιτέρω μέτρα στο πλαίσιο της στρατηγικής για το Περιβάλλον και την Υγεία όσον αφορά τα προγράμματα παρακολούθησης και ανταλλαγής δεδομένων.

Η Επιτροπή προτείνει να δρομολογήσουν τα κράτη μέλη, και μέσω ερευνητικών προγραμμάτων ενδεχομένως χρηματοδοτούμενων από την Επιτροπή, επιδημιολογικές μελέτες μέσης ή μεγάλης διάρκειας για τους χρήστες ΦΠΠ που διατρέχουν κίνδυνο και μεγάλου εύρους έρευνες και προγράμματα παρακολούθησης της περιεκτικότητας σε κατάλοιπα φυτοφαρμάκων για τους καταναλωτές, με ιδιαίτερη εστίαση στις ομάδες πληθυσμού που διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο. Τα εθνικά προγράμματα παρακολούθησης πρέπει να είναι συντονισμένα για να είναι πιο αποτελεσματικά και να τυχαίνουν μεγαλύτερης στήριξης από το Γραφείο Τροφίμων και Κτηνιατρικών Θεμάτων.

2. συλλογή στοιχείων για συμβάντα με επίπτωση στην υγεία και το περιβάλλον εργαζομένων και χρηστών από τον ιδιωτικό τομέα (κεντρική καταγραφή και ανάλυση συμβάντων)

Η Επιτροπή προτείνει να δημιουργήσουν τα κράτη μέλη νέα συστήματα υποβολής εκθέσεων (όπου χρειάζεται) ή να τροποποιήσουν τα υφιστάμενα, τα οποία επομένως θα πρέπει να είναι συντονισμένα. Θα πρέπει να υπάρχει κεντρική διαχείριση και αξιολόγηση των στοιχείων για όλη την Κοινότητα.

3. συλλογή και ανάλυση οικονομικών στοιχείων για τη χρήση ΦΠΠ (οφέλη και κόστος) και εναλλακτικές λύσεις

Αξιόπιστα στοιχεία του κόστους χρήσης των φυτοφαρμάκων (όπου περιλαμβάνεται το εξωτερικό κόστος) και εναλλακτικές λύσεις θα μπορούσαν να βοηθήσουν να αξιολογηθούν τα οφέλη σε σύγκριση με τις μεθόδους ελέγχου χωρίς χημικές ουσίες.

Η Επιτροπή προτείνει να στηρίζει, μαζί με τα κράτη μέλη, περαιτέρω έρευνες επ'αυτού του σημείου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (π.χ. ΟΟΣΑ). δ.

δ. Νέες εργασίες έρευνας και ανάπτυξης για:

1. λιγότερο επικίνδυνες μεθόδους χρησιμοποίησης και χειρισμού των ΦΠΠ όπως
 - ψεκασμός ακριβείας, βελτιωμένη τεχνολογία επικάλυψης και συσκευασίας (νέες διαλυτές συσκευασίες και συσκευασίες στις οποίες εναπομένει μικρότερη ποσότητα προϊόντος όταν αδειάζουν)
 - καλύτερη προσαρμογή και χρήση προστατευτικών ενδυμάτων
2. τεχνικές ολοκληρωμένης διαχείρισης επιβλαβών ουσιών ως τμήμα της ολοκληρωμένης διαχείρισης καλλιεργειών, όπως συστήματα προειδοποίησης για επιβλαβείς ουσίες, πρόγνωσης ασθενειών κ.λπ.

3. βελτιωμένα συστήματα ασφάλισης για πιθανές απώλειες καλλιεργειών ώστε να ελαχιστοποιηθεί η χρήση για προληπτικούς σκοπούς
4. πιθανές επενέργειες των ΦΠΠ λόγω συνέργειας ή ανταγωνισμού, ιδίως στους συχνά χρησιμοποιούμενους συνδυασμούς δραστικών ουσιών
5. ποσοτικός προσδιορισμός της ρύπανσης από σημειακές πηγές και πρακτικές λύσεις για την αντιμετώπιση των σχετικών κινδύνων
6. βελτιωμένες μέθοδοι αξιολόγησης των χρονίων και οξέων κινδύνων από τα κατάλοιπα για βρέφη και παιδιά κατά τον καθορισμό ΑΟΚ για διασφάλιση της υγείας τους.

Η Επιτροπή προτείνει να στηριχθούν ή να δημιουργηθούν, από κοινού με τα κράτη μέλη, προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης και καλεί τη βιομηχανία να συμβάλει σε αυτές τις δραστηριότητες.

2. Καλύτερος έλεγχος της χρήσης και της διανομής φυτοφαρμάκων.

- α. Γνωστοποίηση στις εθνικές αρχές των παραγόμενων, εισαγόμενων ή εξαγόμενων ποσοτήτων ΦΠΠ από παραγωγούς και διανομείς. Με νομική κάλυψη, οι εθνικές αρχές θα υποβάλουν στοιχεία στην Κοινότητα, η οποία κατόπιν θα συντάσσει (μέσω της Eurostat) ετήσια έκθεση με ανάλυση των συγκεντρωτικών στοιχείων. Η απαραίτητη προστασία των δεδομένων εμπορικής αξίας θα πρέπει να γίνεται σεβαστή όταν αυτά χρησιμοποιούνται, συνδυάζονται ή γνωστοποιούνται. Αυτά θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν λεπτομερή και θα πρέπει επίσης να διευκολύνουν την αποτελεσματική παρακολούθηση της σύμβασης του Ρότερνταμ που αφορά τη διαδικασία συναίνεσης μετά από ενημέρωση.
- β. ενδυνάμωση των υπό εξέλιξη εργασιών για τη συλλογή στοιχείων σχετικά με τη χρήση (ποσότητες χρησιμοποιούμενου ΦΠΠ ανά καλλιέργεια, προϊόν, περιοχή, χρονική στιγμή επέμβασης...). Μ'αυτή την έννοια, η πρόοδος στη διατήρηση ημερολογίων στα οποία θα καταγράφονται τα στοιχεία και οι συνθήκες των ψεκασμών, οι τύποι και οι ποσότητες των χρησιμοποιούμενων φυτοφαρμάκων θα μπορούσε επίσης να συμβάλει στη βελτίωση της συνειδητοποίησης των χρηστών και να επιτρέψει τη βελτίωση του ελέγχου των πραγματικών τρόπων χρήσης. Η γνώση των πραγματικών τρόπων χρήσης θα βοηθήσει να εντοπιστούν καλύτερα οι μη αποδεκτοί κίνδυνοι.
- γ. ενδυνάμωση του συστήματος που βασίζεται στο άρθρο 17 της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ (επιθεωρήσεις / παρακολούθηση των χρήσεων και της διανομής των ΦΠΠ από τους εμπόρους χονδρικής, τους εμπόρους λιανικής και τους γεωργούς) με συντονισμένο τρόπο.
- δ. εισαγωγή ενός συστήματος τακτικής και ασφαλούς συλλογής, πιθανής επαναχρησιμοποίησης και τελικής ελεγχόμενης καταστροφής των συσκευασιών ΦΠΠ και των μη χρησιμοποιηθέντων προϊόντων.
- ε. εισαγωγή συστήματος τακτικής τεχνικής επιθεώρησης του εξοπλισμού ψεκασμού⁷⁴
- στ. δημιουργία συστήματος υποχρεωτικής εκπαίδευσης, αύξησης της συνειδητοποίησης, κατάρτισης και πιστοποίησης για όλους τους χρήστες ΦΠΠ (αγρότες, τοπικές αρχές, εργαζόμενοι, διανομείς, έμποροι και υπηρεσίες διάδοσης των γνώσεων). Η κατάρτιση πρέπει να επικεντρώνεται στην ασφαλή χρήση, καλύπτοντας και τις πτυχές που αφορούν

⁷⁴ Εφαρμόζεται ήδη σε πολλά κράτη μέλη. Η πείρα έχει αποδείξει ότι τα υποχρεωτικά συστήματα είναι αποτελεσματικότερα από τα εθελοντικά.

την υγεία του ανθρώπου και αυτές που αφορούν το περιβάλλον. Πρέπει επιπλέον να συμβάλλει στην ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων μέσω κοινών και αναγνωρισμένων απαιτήσεων κατάρτισης. Πρέπει να αναπτυχθούν κατευθύνσεις για καλύτερες πρακτικές όσον αφορά τα ουσιαστικότερα μέρη της κατάρτισης. Οι κατευθύνσεις θα μπορούσαν να εκπονηθούν στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που προβλέπονται στο άρθρο 9 του κεφαλαίου ΙΙΙ του κανονισμού (ΕΚ) 1257/99 του Συμβουλίου.

Για όλα τα ανωτέρω σημεία, η Επιτροπή θα προτείνει να καταρτιστούν σχετικές υποχρεωτικές απαιτήσεις εντός δύο ετών από την έγκριση της θεματικής στρατηγικής. Η συμμόρφωση πρέπει να εξασφαλιστεί μέσω των κατάλληλων μέτρων παρακολούθησης. Όπου αρμόζει, η στήριξη προς τους αγρότες στο πλαίσιο της ΚΓΠ πρέπει να συνδέεται με τη συμμόρφωση προς τα απαιτούμενα μέτρα.

3. Μείωση των επιπέδων επικίνδυνων δραστικών ουσιών μέσω της αντικατάστασης των πλέον επικίνδυνων από ασφαλέστερες εναλλακτικές λύσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι μη χημικές

Αυτός ο στόχος θα επιτευχθεί κυρίως μέσω της ταχύτερης εφαρμογής της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ και των τροποποιήσεών της στο εγγύς μέλλον. Οι προπαρασκευαστικές εργασίες είναι ήδη σε εξέλιξη.

Στην πράξη αυτό θα σήμαινε τη συστηματική αξιολόγηση μια πιθανούς αντικατάστασης⁷⁵ μιας συγκεκριμένης δραστικής ουσίας για την οποία εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες, είτε μέσω μιας άλλης ουσίας (βάσει του καταλόγου δραστικών ουσιών, όταν υπάρχει εναλλακτική λύση για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό) είτε μέσω μιας εναλλακτικής λύσης χωρίς φυτοφάρμακα. Στη δεκαετή έκθεση για την αξιολόγηση της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ συστήνεται να εξεταστεί η δυνατότητα να εισαχθεί αυτή η αρχή σε κοινοτικό επίπεδο και έχει υπογραμμιστεί από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στα συμπεράσματα που διατύπωσαν σχετικά με την εν λόγω έκθεση.

Η Επιτροπή προτείνει να τροποποιηθεί η οδηγία 91/414/ΕΟΚ ώστε να συμπεριλάβει, μαζί με άλλες τροποποιήσεις, την αρχή της αντικατάστασης. Η Επιτροπή θα μελετήσει τη σκοπιμότητα και τις πιθανές μεθόδους πρακτικής εφαρμογής της. Τα κράτη μέλη εισηγητές θα πρέπει να εκτελέσουν συγκριτικές αξιολογήσεις υπό τις κατάλληλες συνθήκες (οι οποίες θα πρέπει να οριστούν) κατά την αξιολόγηση των δραστικών ουσιών, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τα πιθανά προβλήματα ανθεκτικότητας. Στην αναθεώρηση της οδηγίας θα ληφθούν επίσης υπόψη πολλά άλλα ζητήματα τα οποία περιλαμβάνονται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου και στη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη 10ετή έκθεση για την αξιολόγηση της λειτουργίας της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ⁷⁶.

4. Ενθάρρυνση της εφαρμογής γεωργικών μεθόδων με μικρή ή μηδενική χρήση φυτοφαρμάκων, ιδίως μέσω της μεγαλύτερης ευαισθητοποίησης των χρηστών, της προώθησης της χρήσης κωδίκων ορθής πρακτικής και της εξέτασης της δυνατότητας εφαρμογής οικονομικών μέσων

α. Προαγωγή και ανάπτυξη εναλλακτικών ως προς το χημικό έλεγχο λύσεων μέσω της ολοκληρωμένης διαχείρισης επιβλαβών οργανισμών, της βιολογικής καλλιέργειας και του βιολογικού ελέγχου για συγκεκριμένες χρήσεις όπως οι καλλιέργειες σε θερμοκήπια και

⁷⁵ Αυτή η έννοια έχει ήδη περιληφθεί στην οδηγία για τα βιοκτόνα 98/8/ΕΚ

⁷⁶ Βλέπε υποσημείωση 31

εξέταση του δυναμικού της χρήσης της τεχνολογίας γενετικής τροποποίησης όταν η εφαρμογή της κρίνεται ασφαλής για την υγεία και το περιβάλλον.

Ανάπτυξη ορθών πρακτικών αναπτύσσοντας περισσότερο τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής οι οποίοι ενσωματώνουν τις αρχές της ολοκληρωμένης διαχείρισης επιβλαβών οργανισμών.

Ενθάρρυνση της χρηματοδότησης από τα κράτη μέλη και της εφαρμογής, από τους αγρότες, μέτρων αγροτικής ανάπτυξης, ιδίως γεωργοπεριβαλλοντικών προγραμμάτων που προάγουν τις γεωργικές τεχνικές χαμηλής χρήσης φυτοφαρμάκων (που υπερβαίνουν τις απαιτήσεις της ορθής γεωργικής πρακτικής) οι οποίες χρησιμοποιούν περιορισμένες ποσότητες φυτοφαρμάκων (βιολογικές καλλιέργειες, ολοκληρωμένη διαχείριση των καλλιεργειών και ειδικά μέτρα περιορισμού της χρήσης των φυτοφαρμάκων), αλλά και μέτρων κατάρτισης και άλλων συναφών μέτρων.

- β. Επιβολή κυρώσεων για χρήστες μέσω της μείωσης ή της κατάργησης των ενισχύσεων που χορηγούνται στο πλαίσιο των προγραμμάτων στήριξης

Τα κράτη μέλη πρέπει να κάνουν μεγαλύτερη χρήση της δυνατότητας για επιβολή κυρώσεων καταργώντας ή μειώνοντας τις ενισχύσεις που καλύπτονται από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1259/1999 του Συμβουλίου όταν δεν τηρούνται οι περιβαλλοντικές απαιτήσεις τις οποίες αυτά θεώρησαν κατάλληλες δεδομένης της κατάστασης της γεωργικής γης που χρησιμοποιήθηκε ή του προϊόντος που καλλιεργήθηκε. Εάν αυτές οι απαιτήσεις δεν υφίστανται, θα πρέπει να ορίζονται.

Για τα σημεία α και β, η Επιτροπή προτείνει να εφαρμοστούν με μεγαλύτερη αυστηρότητα οι ισχύουσες διατάξεις και να υπάρξει πλήρης εκμετάλλευσή τους. Η έκθεση σχετικά με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1259/1999 η οποία πρόκειται να δημοσιευθεί συντόμως θα φανερώσει τις επιδόσεις των κρατών μελών όσον αφορά τις απαιτήσεις περιβαλλοντικής προστασίας και θα υποδείξει εάν θα χρειαστούν περαιτέρω βήματα για την ενίσχυση της εφαρμογής τους. Η Επιτροπή θα περιλάβει τα σχετικά με τα φυτοφάρμακα ζητήματα στη συζήτηση για την μελλοντική εξέλιξη των Ορθών Γεωργικών Πρακτικών ως εργαλείου άσκησης πολιτικής.

- γ. Ειδική φορολόγηση των ΦΠΠ

Η θέσπιση μιας περιβαλλοντικής επιβάρυνσης αυτού του είδους θα ευαισθητοποιούσε τους ενδιαφερόμενους για τις δυσμενείς επιπτώσεις της πολύ εντατικής χρήσης των ΦΠΠ και θα μείωνε την εξάρτηση της σύγχρονης γεωργίας από τα χημικά προϊόντα. Παρόμοια φορολόγηση θα καθιστούσε τις μη χημικές μεθόδους πιο ανταγωνιστικές και θα συνεισέφερε στα επιπλέον κεφάλαια που απαιτούνται για να καλυφθεί το εξωτερικό κόστος των ΦΠΠ, οι εργασίες έρευνας και ανάπτυξης για εξεύρεση περισσότερο αειφόρων εναλλακτικών λύσεων και η βελτίωση της προστασίας των ευαίσθητων περιοχών και ομάδων πληθυσμού.

Η Επιτροπή εκτέλεσε μελέτη σχετικά με τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα και τη σκοπιμότητα ενός κανονιστικού πλαισίου σε κλίμακα Ευρωπαϊκής Ένωσης φορολόγησης των φυτοφαρμάκων⁷⁷.

Το συμπέρασμα της μελέτης ήταν ότι ένας «ιδανικός φόρος» θα πρέπει να πληροί τα εξής κριτήρια:

⁷⁷ Τελική έκθεση, EIM / Haskoning, Zoetermeer, Ιούλιος 1999.

- να επιβάλει σαφή διάκριση μεταξύ των διαφόρων φυτοφαρμάκων (δηλαδή να είναι ανάλογο με την πιθανή βλάβη για το περιβάλλον)
- να έχει καθοριστεί στο σωστό επίπεδο (δηλαδή να αντιστοιχεί με το περιθωριακό εξωτερικό κόστος)
- να διαθέτει ένα αποτελεσματικό σύστημα συλλογής και απόδοσης
- να αποκλείει κάθε δυνατότητα απάτης
- να αποτελεί συνεχές κίνητρο για τους γεωργούς

Σύμφωνα με τη μελέτη, τα πρώτα δύο από αυτά τα κριτήρια αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια: δεν υπάρχει κατάλληλη πληροφόρηση για τις (μακροχρόνιες) αρνητικές επιπτώσεις των φυτοφαρμάκων για το περιβάλλον και είναι εξαιρετικά δύσκολο να συγκεντρωθούν οι διάφορες επιπτώσεις σε ένα μόνο αντικείμενο (π.χ. επιπτώσεις στο υδάτινο περιβάλλον ως προς τις επιπτώσεις στο χερσαίο περιβάλλον). Επιπλέον, είναι σχεδόν αδύνατος ο ακριβής ποσοτικός προσδιορισμός (και κοστολόγηση) του εξωτερικού κόστους. Στο πλαίσιο της μελέτης, δεν έγινε δυνατό να προταθεί ένα κανονιστικό πλαίσιο σε κλίμακα ΕΕ για την φορολόγηση των φυτοφαρμάκων.

Ωστόσο, η εμπειρία από τις δύο χώρες (Δανία και Σουηδία) όπου έχει επιβληθεί σχετική φορολόγηση δείχνει κάποια επίδραση των φόρων, αν και πιο περιορισμένη από την αναμενόμενη. Η ζήτηση ΦΠΠ ελαττώθηκε, γεγονός που υποδεικνύει ότι υπάρχει κάποια ελαστικότητα σε σχέση με την τιμή, αλλά δεν ήταν σαφές εάν αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί αποκλειστικά στην επιβολή φορολόγησης ή είναι αποτέλεσμα μιας σειράς συνοδευτικών μέτρων που ελήφθησαν ταυτόχρονα. Όμως, η φορολόγηση έπαιξε σημαντικό ρόλο στη συγκέντρωση εσόδων τα οποία χρησιμοποιήθηκαν (τουλάχιστον εν μέρει) για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων στήριξης (όπως συμβουλευτικές υπηρεσίες) τα οποία αποσκοπούν στη βελτιστοποίηση της χρήσης των φυτοφαρμάκων. Και στις δύο χώρες σημείωσε επίσης σημαντική άνοδο ο κλάδος της βιολογικής καλλιέργειας.

Υπό το φως της αποκτηθείσας έως σήμερα εμπειρίας, η Επιτροπή δεν προτείνει αυτή τη στιγμή την ανάπτυξη κοινοτικού συστήματος φορολόγησης των φυτοφαρμάκων το οποίο να αντανakλά το πραγματικό περιθωριακό εξωτερικό κόστος. Θα πρέπει κατ'αρχάς να διεξαχθούν πληρέστερες έρευνες για το σύνολο του κόστους και των πλεονεκτημάτων (συμπεριλαμβανομένου του εξωτερικού κόστους) από τη χρήση ΦΠΠ ή εναλλακτικών λύσεων. Η Επιτροπή θεωρεί ότι, εάν εισαχθεί παρόμοιο τέλος, θα πρέπει να ενθαρρυνθούν τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν διαφοροποίηση των φόρων, λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές αρχές της συνθήκης ΕΚ και τις συγκεκριμένες περιβαλλοντικές ανησυχίες τους. Η φορολόγηση θα πρέπει να παρέχει επαρκή κίνητρα στους χρήστες φυτοφαρμάκων για να επιλέγουν τα λιγότερο επικίνδυνα για το περιβάλλον φυτοφάρμακα στο συγκεκριμένο πλαίσιο του σχετικού κράτους μέλους και να συμβάλλει στην εσωτερίκευση, τουλάχιστον εν μέρει, των εξωτερικών επιπτώσεων από τη χρήση ΦΠΠ. Θα συνεισέφερε επίσης στη χρηματοδότηση μέτρων που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο των εθνικών προγραμμάτων μείωσης των κινδύνων και έρευνας και ανάπτυξης που προτείνονται σε διάφορα προηγούμενα σημεία.

δ. Εναρμόνιση του φόρου προστιθέμενης αξίας για τα ΦΠΠ

Η σημερινή κατάσταση όπου ο ΦΠΑ για τα ΦΠΠ κυμαίνεται από 3% έως 25% θέτει τους αγρότες στα διάφορα κράτη μέλη σε κατάσταση ανισότητας μεταξύ τους. Η ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία επιτρέπει στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ για τα ΦΠΠ. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται στρέβλωση της εσωτερικής αγοράς η οποία μπορεί να οδηγήσει σε παράνομες εισαγωγές με αυξημένη αβεβαιότητα όσον αφορά τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις για την υγεία και το περιβάλλον από τη χρήση αυτών

των παράνομα εισαγόμενων ΦΠΠ, όπως για παράδειγμα ο αυξημένος κίνδυνος από μια ετικέτα σε γλώσσα άγνωστη στο χρήστη.

Για να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, πρέπει να υπάρξει προσέγγιση των συντελεστών ΦΠΑ σε όλα τα κράτη μέλη. Η Επιτροπή προετοιμάζει αυτή τη στιγμή αναθεώρηση της νομοθεσίας για το ΦΠΑ στην οποία θα μπορούσε να ενσωματωθεί αυτός ο στόχος εναρμόνισης και προτείνει να εφαρμοστεί ο κανονικός συντελεστής ΦΠΑ (ελάχιστο 15%), αποκλείοντας επομένως από τα απαλλασσόμενα γεωργικά προϊόντα όλα τα ΦΠΠ, λόγω της συνολικής επικινδυνότητάς τους για το περιβάλλον.

Η Επιτροπή προτείνει να θεωρηθεί η εναρμόνιση του ΦΠΑ στο κανονικό κοινοτικό συντελεστή ως το απαραίτητο πρώτο βήμα για να γίνουν σεβαστές οι απαιτήσεις της ενιαίας αγοράς και να μειωθεί ο κίνδυνος παράνομων εισαγωγών.

5. Χρησιμοποίηση διαφανούς συστήματος για την αναφορά και την παρακολούθηση της προόδου που έχει σημειωθεί όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης κατάλληλων δεικτών

α. Τακτική υποβολή αναφοράς για τα εθνικά προγράμματα μείωσης του κινδύνου

Όταν θα έχουν θεσπιστεί, τα εθνικά προγράμματα περιορισμού των κινδύνων από τα ΦΠΠ πρέπει να υπόκεινται σε συγκεκριμένη και αυστηρή παρακολούθηση από τα κράτη μέλη. Το αποτέλεσμα της παρακολούθησης πρέπει να ανακοινώνεται στην Επιτροπή.

β. Ανάπτυξη κατάλληλων δεικτών για την παρακολούθηση και τον καθορισμό ποσοτικών στόχων

Οι περισσότεροι δείκτες που χρησιμοποιούνται σήμερα λαμβάνουν υπόψη την ποσοτική αλλαγή των χρησιμοποιούμενων ποσοτήτων και της συχνότητας χρησιμοποίησης. Αλλά, λόγω των διαφορετικών χημικών χαρακτηριστικών και μεθόδων χρήσης των διάφορων ΦΠΠ, αυτές οι παράμετροι δεν σχετίζονται απαραίτητα με την ελάττωση του κινδύνου. Επομένως χρειάζονται και άλλοι τύποι μετρήσεων, όπως το ποσοστό πιστοποιημένων χρηστών, το ποσοστό εκτάσεων στις οποίες χρησιμοποιούνται ΦΠΠ και άλλοι που πρέπει να αναπτυχθούν ή ένας συνδυασμός όλων αυτών.

Σήμερα δεν υφίστανται γενικώς αποδεκτοί δείκτες (βλέπε κεφάλαιο 2.5 για λεπτομέρειες). Η ανάπτυξη αυτών των δεικτών κινδύνου είναι μια προτεραιότητα για την έρευνα η οποία αναφέρθηκε σε δύο πρόσφατες ανακοινώσεις της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁷⁸.

Η Επιτροπή προτείνει να υποβάλουν τα κράτη μέλη τακτικά εκθέσεις σχετικά με την προαγωγή των εθνικών προγραμμάτων περιορισμού των κινδύνων. Όσπου να αναπτυχθούν οι εναρμονισμένοι δείκτες, θα πρέπει να υποβάλουν έκθεση σχετικά με την επιτευχθείσα πρόοδο χρησιμοποιώντας τους καταλληλότερους δείκτες από αυτούς που έχουν στη διάθεσή τους. Η παρακολούθηση πρέπει να περιλαμβάνει τα γεωργικά και, όπου αρμόζει, τα δασικά εδάφη, το υδάτινο περιβάλλον και τα κατάλοιπα στα τρόφιμα και τις ζωοτροφές. Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη πρέπει να συμβάλουν ενεργά στη διεθνή ανάπτυξη δεικτών (ιδίως στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ) και, κατόπιν, στη χρησιμοποίησή τους.

⁷⁸ Βλέπε υποσημειώσεις 43 και 44.

6. Υποψήφιες χώρες

- α. Η διεύρυνση της ΕΕ θα έχει σοβαρές επενέργειες στις υποψήφιες χώρες καθώς θα οφείλουν να βρίσκονται σε συμμόρφωση με τις πολιτικές που θα ισχύουν τη στιγμή της προσχώρησης.

Η διαχείριση των αποθηκευμένων ποσοτήτων αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων σε αρκετές υποψήφιες χώρες έχει επανειλημμένα αναφερθεί ως σημαντικό πρόβλημα. Τα φυτοφάρμακα αχρηστεύονται όταν δεν μπορούν πλέον να χρησιμοποιηθούν για τη χρήση για την οποία προορίζονται και πρέπει επομένως να διατεθούν. Οι συνήθεις αιτίες για αυτή την κατάσταση είναι:

- η χρήση των προϊόντων έχει απαγορευθεί ή υπόκειται σε αυστηρούς περιορισμούς
- το φυτοφάρμακο έχει αλλοιωθεί λόγω ακατάλληλης ή παρατεταμένης αποθήκευσης

Πολλά φυτοφάρμακα που χρησιμοποιούνται ακόμη σε πολλές υποψήφιες χώρες θα αχρηστευθούν τη στιγμή της προσχώρησης. Επιπλέον, υπάρχουν ήδη σημαντικά αποθέματα αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων. Σύμφωνα με την οδηγία 91/689/ΕΟΚ⁷⁹, τα φυτοφάρμακα θεωρούνται ως επικίνδυνα απόβλητα που απαιτούν ειδική προσοχή κατά τη διάθεση (αποτέφρωση σε ειδικούς αποτεφρωτήρες). Εάν δεν ληφθούν κατάλληλα μέτρα, οι υποψήφιες χώρες ενδέχεται να μην διαθέτουν κατάλληλους αποτεφρωτήρες οι οποίοι να πληρούν τις προδιαγραφές όσον αφορά τα ανώτατα όρια εκπομπών· θα χρειαστεί επομένως να αναβάθμιση των εγκαταστάσεων αποτέφρωσης ή μεταφορά σε κατάλληλους αποτεφρωτήρες ευρισκόμενους στα σημερινά κράτη μέλη. Πιθανώς θα πρέπει να εξευρεθούν άλλες λύσεις. Ένα ποσοστό των αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων θα καλύπτεται από τη σύμβαση της Στοκχόλμης για τους δυσαποδόμητους οργανικούς ρύπους και τα μέτρα για τη διάθεσή τους θα είναι επιλέξιμα για τη χρηματοδότηση που προβλέπεται από τη σύμβαση (οι προτάσεις 7 υποψηφίων χωρών για καταγραφή της μόλυνσης που σχετίζεται με τους δυσαποδόμητους οργανικούς ρύπους έχουν ήδη εγκριθεί). Ωστόσο, ενδεχομένως να υπάρξει ανάγκη να δοθεί πρόσθετη στήριξη στις υποψήφιες χώρες.

Η Επιτροπή προτείνει να εκπονηθούν ειδικά προγράμματα στήριξης, σε στενή συνεργασία με τις υποψήφιες χώρες, τα οποία να αποβλέπουν στο χειρισμό των αποθεμάτων αχρηστευμένων ΦΠΠ και στην ασφαλή καταστροφή τους. Αυτά τα προγράμματα θα πρέπει να ξεκινήσουν με τον εντοπισμό και τον ποσοτικό υπολογισμό των υφιστάμενων και των αναμενόμενων αποθεμάτων (μέγεθος του προβλήματος⁸⁰) και κατόπιν να προτείνουν κατάλληλα μέτρα διάθεσης (κατά προτίμηση στο πλαίσιο των εθνικών προγραμμάτων διαχείρισης των επικίνδυνων αποβλήτων). Τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν τεχνική (και εάν είναι απαραίτητο και οικονομική) στήριξη για τη δημιουργία της απαραίτητης διοικητικής δομής για την εκπόνηση και διαχείριση των εν λόγω προγραμμάτων διάθεσης.

Η Επιτροπή προτείνει επίσης να εξακολουθήσει να στηρίζει τα πιλοτικά γεωργοπεριβαλλοντικά προγράμματα τα οποία έχουν δρομολογηθεί στις υποψήφιες χώρες στο πλαίσιο του κανονισμού SAPARD και να τα αναπτύξει περισσότερο, ιδίως όσον αφορά τη μείωση των κινδύνων από τη χρήση φυτοφαρμάκων, ώστε, τη στιγμή της προσχώρησης, τα προγράμματα αυτά να έχουν ενσωματωθεί σωστά στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης.

⁷⁹ ΕΕ L 377, 31.12.1991, σ. 20

⁸⁰ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απέστειλε επιστολή τον Ιούλιο 2001 σε όλες τις υποψήφιες χώρες με την οποία ζήτησε την εκτίμηση των κυβερνήσεων σχετικά με το φάσμα και την ποσότητα αποθεμάτων αχρηστευμένων φυτοφαρμάκων και τα σχέδια διάθεσής τους.

7. Περιβαλλοντικές πτυχές

Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη πρέπει να συμβάλουν στην ασφαλή χρήση των ΦΠΠ στις αναπτυσσόμενες χώρες και τα ΝΑΚ με καλύτερη παρακολούθηση και αξιολόγηση των εξαγωγών και παραχωρήσεων χημικών προϊόντων, με εφαρμογή μέτρων κατάρτισης και ελέγχου της χρήσης, του χειρισμού και της αποθήκευσης ΦΠΠ και συμβάλλοντας στη διαχείριση των αχρηστευμένων αποθεμάτων ΦΠΠ, με στήριξη της δημιουργίας διοικητικής δομής και της ανταλλαγής πληροφοριών. Η πλήρης εφαρμογή της σύμβασης του Ρότερνταμ για τη συναίνεση μετά από ενημέρωση και της σύμβασης της Στοκχόλμης για τους δυσαποδόμητους οργανικούς ρύπους θα αποτελέσει σοβαρό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Θα καλύπτονται τόσο η παροχή οικονομικής στήριξης όσο και τεχνικής βοήθειας, μέσω των μηχανισμών που προβλέπονται στις συμβάσεις, αλλά και η περαιτέρω ενίσχυση της δημιουργίας διοικητικής δομής μέσω ειδικών έργων ή στο πλαίσιο περιφερειακών συμφωνιών (ιδίως της συμφωνίας του Cotonou). Θα περιλαμβάνεται επίσης η ενδυνάμωση της ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών στόχων στην πολιτική ανάπτυξης και η συμβολή στους στόχους του Διακυβερνητικού Φόρουμ για τη χημική ασφάλεια.

Η Επιτροπή έχει ήδη προτείνει στο Συμβούλιο την απαραίτητη νομοθεσία για κύρωση και εφαρμογή της σύμβασης του Ρότερνταμ σχετικά με τη συναίνεση μετά από ενημέρωση και ιδίως μια τροποποίηση του κανονισμού 2455/92. Η Επιτροπή σκοπεύει να υποβάλει συντόμως τις απαραίτητες προτάσεις για κύρωση και εφαρμογή της σύμβασης της Στοκχόλμης για τους δυσαποδόμητους οργανικούς ρύπους.

Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να συνεισφέρουν στην τεχνική και οικονομική βοήθεια που προβλέπεται στις συμβάσεις και στις ειδικές διμερείς συμφωνίες (όπως αυτές που έχουν υπογραφεί με τις χώρες ΑΚΕ). Επιπλέον, θα πρέπει να αυξήσουν τη δέσμευσή τους σε συγκεκριμένα προγράμματα, όπως η έρευνα για εναλλακτικές ως προς το DDT λύσεις για την καταπολέμηση της μαλάριας (στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας για τις μεταδοτικές ασθένειες), η δημιουργία διοικητικής δομής για τη διαχείριση των χημικών ουσιών και η στήριξη για να δοθεί η δυνατότητα στις αναπτυσσόμενες χώρες να αντικαταστήσουν τα φυτοφάρμακα που δεν επιτρέπονται πλέον στην ΕΕ και να αποδείξουν τη συμμόρφωση προς τα κοινοτικά ΑΟΚ για τα γεωργικά προϊόντα που παράγουν. Η Επιτροπή θα επιδιώξει επίσης να συνεργαστεί με τα ΝΑΚ σχετικά με τη διαχείριση των χημικών ουσιών⁸¹.

Η Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα εξακολουθήσουν επίσης να λαμβάνουν μέρος στις εργασίες που εκτελούνται στο πλαίσιο του Codex Alimentarius ώστε να εξασφαλίσουν ότι τα ΑΟΚ του Codex εξασφαλίζουν την κατάλληλη προστασία της ανθρώπινης υγείας και να ελαχιστοποιήσουν τον κίνδυνο αμφισβήτησης των κοινοτικών μέτρων στο πλαίσιο του ΠΟΕ.

VII. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει ένα ευρύ φάσμα γενικών πληροφοριών σχετικά με τα εφαρμοστέα μέσα και πρωτοβουλίες τα οποία αμέσως ή εμμέσως επηρεάζουν τη χρήση φυτοφαρμάκων στην Κοινότητα και τα επιπλέον μέτρα που ισχύουν ήδη σε ορισμένα κράτη

⁸¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής για τη συνεργασία σε θέματα περιβάλλοντος μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ρωσίας (COM (2001)772 τελικό)

μέλη και εντοπίζει τις εναπομένουσες ανησυχίες σχετικά με τις ισχύουσες πρακτικές χρήσης των φυτοφαρμάκων.

Με σκοπό να ελαχιστοποιηθούν περαιτέρω οι κίνδυνοι από τα ΦΠΠ για την υγεία του ανθρώπου και το περιβάλλον, η ανακοίνωση καθόρισε μια σειρά μέτρων που θα μπορούσαν να συνθέσουν μια κοινοτική θεματική στρατηγική για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων η οποία θα συμπλήρωνε το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Για την εφαρμογή αυτής της στρατηγικής, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη, θα μπορούσαν να προσφύγουν σε διάφορα μέσα: μέτρα νομικώς δεσμευτικά, (οικονομικά) κίνητρα, έρευνα ή εθελοντικά μέτρα. Θα ήταν επίσης δυνατό να συνδυαστούν αυτοί οι διαφορετικοί τύποι μέτρων. Πολλά από αυτά τα μέτρα θα μπορούσαν να ενσωματωθούν αποτελεσματικά σε ήδη υπάρχουσες ή υπό ανάπτυξη πολιτικές, όπως η προστασία των υδάτων, η προστασία της υγείας και των καταναλωτών (ιδίως η ασφάλεια των τροφίμων) και η κοινή γεωργική πολιτική.

Είναι φανερό ότι πολλά από τα προτεινόμενα μέτρα εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Αυτό ισχύει για τις δράσεις σχετικά με τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής, την προαγωγή της ολοκληρωμένης διαχείρισης επιβλαβών οργανισμών, τα προγράμματα κατάρτισης για χρήστες, την περαιτέρω προαγωγή της βιολογικής γεωργίας και της γεωργίας χαμηλής χρήσης φυτοφαρμάκων, καθώς και την εφαρμογή κυρώσεων, όπως η μείωση ή κατάργηση των ενισχύσεων που χορηγούνται στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής. Προκειμένου να επιτευχθεί υψηλότερο επίπεδο εναρμόνισης και καλύτερη εφαρμογή, θα ήταν ενδεχομένως απαραίτητο να καθοριστούν ελάχιστες απαιτήσεις σε κοινοτικό επίπεδο. Η κανονιστική ρύθμιση ορισμένων από τα προτεινόμενα μέτρα, όπως ο ορισμός των κατάλληλων απαιτήσεων σε θέματα παρακολούθησης, η συλλογή στοιχείων για τη χρήση και τα εναρμονισμένα συστήματα αναφοράς συμβάντων σχετικών με την υγεία και το περιβάλλον, θα ήταν αποτελεσματικότερη σε κοινοτικό επίπεδο (σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη).

Βάσει αυτών των επιλογών, προτείνεται να δρομολογηθεί δημόσια συζήτηση σχετικά με τη μελλοντική θεματική στρατηγική για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων. Η Επιτροπή καλεί όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να συζητήσουν και να σχολιάσουν το παρόν έγγραφο. Θα διοργανωθεί δημόσια ακρόαση κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2002.

Τα σχόλια μπορούν να αποσταλούν απευθείας στην Επιτροπή το αργότερο στις 30 Νοεμβρίου 2002. Πρέπει να απευθύνονται στην διεύθυνση: Ms Hellsten Head of the Chemicals Unit (DG Environment), 200 Rue de la Loi / Wetstraat 200, B-1049 Bruxelles/Brussel Belgium. Οι διάφορες γλωσσικές εκδόσεις της παρούσας ανακοίνωσης, οι βασικές μελέτες και άλλα σχετικά έγγραφα που έχουν χρησιμοποιηθεί για την εκπόνησή της μπορούν να αναζητηθούν στην ιστοθesis: <http://europa.eu.int/comm/environment/pppshome.htm>.

Βάσει των αναλύσεων που παρουσιάζονται στην παρούσα ανακοίνωση και της έκβασης της διαδικασίας διαβούλευσης, η Επιτροπή θα προτείνει στις αρχές του 2004 όλα τα απαραίτητα μέτρα στο πλαίσιο μιας κοινοτικής θεματικής στρατηγικής για την αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων. Λόγω των εξελίξεων σε άλλους τομείς και ιδίως της αναθεώρησης της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ και της μεσοπρόθεσμης αναθεώρησης της ΚΓΠ, ορισμένα από τα μέτρα που προτείνονται θα έχουν ίσως ήδη εφαρμοστεί πριν την ολοκλήρωση της πλήρους θεματικής στρατηγικής.

Παράρτημα 1: Μελέτες που εκτελέστηκαν στο πλαίσιο του έργου «Χρήση Φυτοπροστατευτικών Προϊόντων»⁸²

Φάση 1:

Pesticide use in the EC (Agricultural Economics Research Institute (LEI), The Netherlands 1994)

Towards a future EC pesticides policy (Centre for Agriculture and Environment (CLM), The Netherlands, 1994)

Φάση 2:

Possible Arguments and Objectives of an Additional EC Policy on Plant Protection Products (Oppenheimer, Wolff & Donnelly, 1996)

Additional EU Policy Instruments for Plant Protection Products (Wageningen Agricultural University (Mansholt Institute) 1997)

Analysis of Agricultural Policy in Relation to the Use of Plant Protection products (Produce Studies Limited, 1996)

Assessment of the Benefits of Plant Protection Products (Eyre Associates, 1997)

Regional Analysis of Use Patterns of Plant Protection Products in Six EU Countries (Landell Mills Market Research Limited, 1996)

Further Analysis of Presence of Residues and Impact of Plant Protection Products in the EU (Soil Survey and Land Research Centre and sub-contractors, 1996)

Τελικά έγγραφα ημερίδων (Μάιος 1998)

Possibilities for Future EU Environmental Policy on Plant Protection Products- Synthesis Report (έκθεση σύνοψης και των έξι μελετών) (Oppenheimer, Wolff & Donnelly, 1998)

Πρακτικά του σεμιναρίου που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες, Μάιος 1998

⁸² Διεύθυνση Internet: <http://europa.eu.int/comm/environment/ppps/home.htm>

Παράρτημα 2: Ορισμοί

- Ο όρος **ορθή γεωργική πρακτική (good farming practice)** αναφέρεται στο άρθρο 14 παράγραφος 2 τρίτο εδάφιο και στο άρθρο 23 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ), καθώς και στο άρθρο 29 του κανονισμού αριθ. 445/2002 της Επιτροπής περί λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού 1257/1999 του Συμβουλίου. Η ορθή γεωργική πρακτική αντιστοιχεί στις αρχές που θα εφήρμοζε ένας συνετός γεωργός στην υπό εξέταση περιοχή. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τέτοιες αρχές, οι οποίες οπωσδήποτε περιλαμβάνουν τη συμμόρφωση προς τις γενικές υποχρεωτικές περιβαλλοντικές απαιτήσεις. Ιδίως, η **ορθή γεωργική πρακτική (Good Agricultural Practice)** χρησιμοποιείται συχνά όταν πρόκειται για τη χρήση φυτοφαρμάκων. Παρόλο που δεν δίνεται ορισμός του, στις οδηγίες 76/895/ΕΟΚ, 86/362/ΕΟΚ, 86/363/ΕΟΚ και 90/642/ΕΚ σχετικά με τον καθορισμό των ανωτάτων ορίων καταλοίπων φυτοφαρμάκων σημαίνει την ελάχιστη ποσότητα καταλοίπων με την οποία η αποτελεσματικότητα του ΦΠΠ είναι επαρκής, καθιστώντας σαφές ότι ο καθορισμός των ανωτάτων ορίων καταλοίπων βασίζεται στη χρήση του προϊόντος.
- Ο όρος **ορθή πρακτική φυτοϋγείας (Good Plant Protection Practice)** χρησιμοποιείται στην οδηγία 91/414/ΕΕC (σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων) για την κατάλληλη χρήση ΦΠΠ, αλλά η οδηγία δεν προβλέπει σαφή ορισμό. Αυτός ο ορισμός εκπονείται σήμερα από την ΕΡΡΟ, με την πλήρη στήριξη της Επιτροπής.
- Ο όρος **βέλτιστη περιβαλλοντική πρακτική (Best Environmental Practice)** σημαίνει την εφαρμογή του καταλληλότερου συνδυασμού περιβαλλοντικών μέτρων. Παραδείγματα για το συγκεκριμένο πλαίσιο τους περιγράφονται στο παράρτημα II της σύμβασης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος της περιοχής της Βαλτικής θάλασσας.

Στην παρούσα ανακοίνωση χρησιμοποιούνται και άλλοι όροι που σχετίζονται με τις μεθόδους παραγωγής:

Ο **βιολογικός τρόπος παραγωγής (Organic Production)** ορίζεται και υποβάλλεται σε κανονιστική ρύθμιση με τον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 1991 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.

Οι όροι **ολοκληρωμένη γεωργία (Integrated Agriculture)**, **ολοκληρωμένη παραγωγή (Integrated Production)**, **ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιεργειών (Integrated Crop Management)** και **ολοκληρωμένη διαχείριση επιβλαβών οργανισμών (Integrated Pest Management)** είναι όλες έννοιες που αφορούν τα συστήματα καλλιέργειας. Περιλαμβάνουν διάφορες ελάχιστες απαιτήσεις σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος ή ελέγχου των επιβλαβών οργανισμών, τη χρήση ενός συνδυασμού μέτρων στα οποία περιλαμβάνονται προληπτικά μέτρα, μέτρα πρόγνωσης και διάγνωσης και η επιλογή βέλτιστων εργαλείων για μηχανικό και χημικό έλεγχο. Διάφορες μέθοδοι ελαχιστοποίησης της χρήσης ΦΠΠ, όπως τα συστήματα προειδοποίησης και οι πίνακες δοσολογίας επίσης χρησιμοποιούνται συχνά.

Αυτές οι έννοιες προκύπτουν από τη στάθμιση ενός ευρέος φάσματος διαχειριστικών παραμέτρων: οικονομική κατάσταση της γεωργικής εκμετάλλευσης, έλεγχος ασθενειών και επιβλαβών οργανισμών, ποιότητα των προϊόντων, δημόσια υγεία και ασφάλεια των τροφίμων, συνθήκες εργασίας και περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Στην Ευρώπη έχουν δημιουργηθεί **«Πιστοποιημένα» συστήματα παραγωγής** ευθυγραμμισμένα με την ολοκληρωμένη διαχείριση επιβλαβών οργανισμών και την ολοκληρωμένη διαχείριση καλλιεργειών.

Η πιστοποίηση παρέχει καλύτερες εγγυήσεις για τις επιπτώσεις της προστασίας των καλλιεργειών στην ποιότητα του περιβάλλοντος, στη δημόσια υγεία (βελτίωση της ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων) και στις συνθήκες εργασίας. Καθιστά τις πρακτικές καλλιέργειας ορατές καθώς δείχνει με ποιους τρόπους οι καλλιεργητές ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις για παραγωγή των προϊόντων τους με αειφόρο τρόπο.